

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN–HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA–TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA–KNOWLEDGE DATABASE

TÖRÖK, Ádám

Gazdasági felzárkózás és versenypolitika – A dél-afrikai eset komparatív tanulságai / Economic convergence and competition policy - Comparative lessons from the South African case

Eredeti közlés /Original publication:

Közgazdasági Szemle, LII. évf., 2005, október 736–754. old.)

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA–TUDÁS TÁR – 000.002.750

Dátum/Date: 2018. március / March

filename: torokadam_2005_Del-AfrEset

Ezt az információt közlésre előkészítette

/This information prepared for publication by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

TÖRÖK, Ádám: Gazdasági felzárkózás és versenypolitika – A dél-afrikai eset komparatív tanulságai / Economic convergence and competition policy - Comparative lessons from the South African case, *AHU MATT*, 2018, **pp. 1–34. old.**, No. 000.002.750, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

Közönyvtárakban / In public libraries

Kulcsszavak/Key words

Magyar Afrika-kutatás, a gazdasági átalakulás iránya és a versenypolitika fejlődése, átalakulás és versenypolitikai reform, új versenyszabályozás 1998-tól, nemzetközi összehasonlítás és a versenypolitikai reformok modellje, az összehasonlítás tanulságai

African studies in Hungary, the direction of economic transformation and competition policy, transformation and competition policy reform, new

competition regulation from 1998, international comparison and model of competition reform, comparison lessons

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMEN-
TUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC
SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES,
COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/
writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian,
Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

GAZDASÁGI FELZÁRKÓZÁS ÉS VERSENPOLITIKA

A dél-afrikai eset komparatív tanulságai

TÖRÖK, Ádám*

(*Közgazdasági Szemle*, LII. évf., 2005, október 736–754. old.)

A gazdasági átalakulás versenypolitikai összefüggései az utóbbi években előtérbe kerülnek a fejlődő országokban is. A cikk egy iparosodott, de a világgazdaságba csak nagy késéssel integrálódó fejlődő ország, a Dél-afrikai Köztársaság verseny- politikai reformjainak összehasonlító elemzésével mutatja be, hogy a különleges átalakulási modellek ugyancsak sajátos versenypolitikai rendszerek bevezetését teszik szükségessé. A nemzetközi összehasonlítás az európai átalakuló országok és több fejlődő ország versenypolitikájának fejlődésére alapozza általánosító következtetéseit.** (Journal of Economics Literature (JEL) kód: K21, L40, P52.)

A kelet-európai gazdasági átalakulás egyik funkcionálisan fontos, ám a szakirodalomban csak másodlagos figyelmet kapott területe a piacépítés és a versenypolitika. Ennek persze oka lehet, hogy ezen a szabályozási területen politikai egyetértés kísérte a „főárami” normákhoz

* Török Ádám, Veszprémi Egyetem, BME és CEU, valamint MTA–BDF Regionális Fejlődéstani és Mikrointegrációs Kutatócsoport.

** A cikk az Európai Bizottság és a CEPR megrendelésére készült tanulmány átdolgozott változata. A kutatást az NKFP A kettős felzárkózás elméleti problémái és gazdaságpolitikai eszközei című OM-00032/2004. sz. program is támogatta.

A szerző köszönetet mond Bedőházi Zitának, Csuka Gyöngyinek, Franz Kronthalernek, Dave Lewisnek, Thandeka Mbekinek, Geoff Parrnak, Russell Pittmannek, Sárai Józsefnek, Fungai Sibandának, Johannes Stephannak, Alicia Stevensnek és Vicze Gábornak, valamint egy ismeretlen lektornak hasznos segítségéért. A cikk hibáiért azonban csakis övé a felelősség.

való alkalmazkodást, s itt vita nélkül jó hatásokkal lehetett átvenni a külföldi recepteket. Ráadásul a piacépítés és a versenypolitika problematikája csak nagyon kevés ponton érintkezik a politikával vagy a gazdaságpolitika politikailag kényes elemeivel, így a politikai gazdaságtani elemzés számára kevésbé érdekes terület. Van azért néhány ilyen érintkezési pont, mint például a privatizáció vagy a hálózati iparágak működése. A privatizációt azonban a legtöbb kelet-európai átalakuló országban távol tartották a versenypolitikától (Fingleton és szerzőtársai [1996], Török [1999], [2004], Csaba [2005]), a hálózati iparágak piacszabályozását pedig elsősorban az egyébként inkább technikai érdeklődésű ágazati hatóságokra bízta.

A kilencvenes években azonban nemcsak a volt szocialista országokban zajlott le mélyreható piacgazdasági átalakulás. Ma már nem fogadhatjuk el azt az 1990 körül még hangoztatott tézist, hogy Kelet-Európában a semmiből kellett létrehozni a piacgazdaságot, viszont még az elmaradottabb fejlődő országokban is működött piacgazdaság, az utóbbiak felzárkóztatása tehát elsősorban fejlesztéspolitikai kérdés volt.

A piacgazdaság létezését ugyanis nem tekinthetjük „igen/nem” jellegű problémának. Valójában fokozatai vannak, amelyeknek megfelelően többféle versenypolitikai modellt is meg lehet különböztetni a két nagy irányzat, az amerikai antitröszt és az európai unióbeli versenypolitika mellett (Török [2001]), és a nemzetközi gazdaságpolitikai koordináció egyik alapkérdése, hogy közös nevezőre lehet-e hozni a világ különféle versenypolitikai modelljeit (lásd Garrett [1998], Lloyd [1998], Möschel [2005]). A szakirodalom eddig alig fordított figyelmet a modern piacgazdaságokká alakuló fejlődő országok versenypolitikai problémáira (vö. Möschel [2005]), pedig az ilyen országokban számos, a kelet-európai országokban is ismeretlen piacépítési és szabályozási kérdésre kellett választ találni.

A fejlődő országok egy része az amerikai vagy az európai unióbeli mintáktól jócskán eltérő versenypolitikai modelleket választott, míg Kelet-Európa átalakuló országai szinte mindig az Európai Unió versenyszabályozását vették át, illetve adaptálták. Ez kényszer is volt számukra az Európa-megállapodások, illetve az Egységes Európai Piac-hoz való kapcsolódásnak az 1995-ös fehér könyvben megszabott követelményei miatt. A világgazdaság vezető szereplőjéhez sok szalon és erősen kötődő, iparosodott fejlődő országok inkább általában a saját

versenypolitikai útjukat járják,¹ miközben érdekes megfigyelni azt, hogy több sikeres ázsiai iparcikkexportőr országban – mint Indiában vagy Malajziában – még mindig csak a modern versenypolitika egyes elemei léteznek (CUTS [2003]).

Elemzési kiindulópontunk, illetve viszonyítási alapunk a Dél-afrikai Köztársaság, a duális gazdaság egyik legérdekesebb példája. Gazdaságfejlődése a brit birodalomban hasonlóan indult, mint a sokkal magasabbra jutott más telepes országok közül Kanadáé vagy Ausztráliáé, de kétszer is megtorpant. Először a búr–brit ellentétek kirobbanása, majd a többéves (1899–1902) búr háború idején (lásd Pakenham [1979]), másodszor pedig az ötvenes évek végétől, az apartheid rendszer okozta világpolitikai és -gazdasági elszigeteltség miatt (Dél-Afrika a Brit Nemzetközösségből is kilépett 1961-ben). Ez az elszigeteltség csak a kilencvenes évek elején szűnt meg, és az ország további néhány évvel később kezdte meg tényleges gazdasági átalakulási folyamatát.²

A Dél-afrikai Köztársaság ebben az átalakulási folyamatban Kelet-Európához képest is számos előnnyel indult. Jogrendszere brit jellegű, jogi és közigazgatási intézményei kiemelkedően fejlettek nemcsak más afrikai országokkal, hanem Kelet-Európa több országával összehasonlítva is. Köztisztviselői állománya lojális és felkészült még az átalakulás nagyarányú személycseréit figyelembe véve is, gazdaságában pedig több, világgazdasági mércével számottevő belföldi tulajdonú szereplő működik.

A dél-afrikai jogi és szabályozási rendszer fejlődése azonban több téren legalább évszázados lemaradást mutat más korábbi telepes országokkal szemben. Ilyen terület volt egészen 1994-ig az emberi jogok általános biztosítása, s ugyancsak e területek közé tartozott a versenypolitika. A világ első versenytörvényeit Kanadában (Combines Act, 1889) és az Egyesült Államokban (Sherman Act, 1890) vezették

¹ Dél-Korea esetéről lásd Lee [1998], Malajziáról Lee [2002], [2003], [2004]. Indonéziáról Pangestu és szerzőtársai [2002]. Dél-Afrikáról, Zambiáról, Tanzániáról, Kenyáról, Indiáról, Pakisztánról és Sri Lankáról CUTS [2003]. Mexikóról OECD [2004]. A fejlődő országokról összefoglaló jelleggel: Scherer [1994], Gal [2004], Lipimile [2004].

² Az etnikai többséget mintegy 65 százalékos szavazati aránnyal képviselő Afrikai Nemzeti Kongresszus (ANC) az 1994-es választásokon vette át a politikai hatalmat.

be, hozzájuk képest Dél-Afrika lemaradása csaknem 70 év a formális, és több mint 100 év a tényleges versenyszabályozás tekintetében.³

A gazdasági átalakulás iránya és a versenypolitika fejlődése

A dél-afrikai gazdaság szektorális és regionális struktúráját, valamint munkaerőpiacát valójában nem is lehet a fejlődés-gazdaságtanból ismert „duális” jelzővel leírni, mert jóval több fejlettségi, piaci koordinációs és társadalmi modell együttélése jellemző rá. Johannesburg és Fokváros környékén, részben pedig a két nagyváros között modern, több elemében csúcstechnológiai, külföldre nyitott és versenyképes gazdaság működik. Több nagy ipari város (ugyancsak Johannesburg, illetve Durban) inkább hagyományos tökeigényes, környezetszennyező, olcsó munkaerőt alkalmazó iparágak települési centruma, ezeket az iparágakat általában a hagyományos belföldi nagyvállalatok ellenőrzik. Hasonló jellemzőket mutat a még mindig kulcsfontosságú kitermelőipar. Ezek az iparágak többmilliós szakképzetlen (s túlnyomórészt színes bőrű) munkástömeget alkalmaznak, amelynek lakhelye általában a közbiztonsági és egészségügyi katasztrófahelyzetben élő külváros (township). Végül foltokban megvan még az Afrikában máshol sokkal elterjedtebb rurális, önellátó gazdasági modell, amely legfeljebb csak munkaerőforrásként kapcsolódik a modernebb szektorokhoz.

A dél-afrikai gazdaság jövedelmi egyenlőtlensége a Gini-koefficienssel mérve mintegy kétszerese az OECD átlagának (OECD [2003] 3. old.). 1998-as adatok szerint a lakosság leggazdagabb és legszegényebb 20 százalékanak aránya 22,3 százalék volt Dél-Afrikában, 25,5 százalék Brazíliában, 17,4 százalék Chilében és 7,6 százalék Thaiföldön (UN Human Development Report 2000, idézi: CUTS [2002] 12. old.). A munkanélküliségi ráta országos átlagban körülbelül 30 százalék, de ez az adat valószínűleg lefelé torzít, mert a lakosság egy

³ A kétfajta versenyszabályozás különbsége Magyarországon is megfigyelhető volt a nyolcvanas–kilencvenes évek összehasonlításával. Az 1984-es versenytörvényhez nem rendeltek végrehajtó hatóságot, és a piacműködési zavarok nagy részének minősítése, a beavatkozási kritériumok megállapítása sem volt korszerű. Így az a versenyszabályozás csak formális volt, hivatkozni lehetett rá, de valójában nem működött. Tényleges versenyszabályozásról az 1990-es versenytörvény óta beszélhetünk Magyarországon.

része kimarad a statisztikai megfigyelésekből. Vásárlóerő-paritással korrigált GDP/fő adatok szerint a dél-afrikai gazdaság átlagos fejlettségi szintje az EU-átlag 50 százaléka körül, tehát a szlovák vagy a lengyel szint közelében volt a 2000-es évtized elején (vö. CUTS [2002] 12. old., Brandsma és szerzőtársai [2002]). Ez persze ugyancsak torzító összehasonlítás, a dél-afrikai gazdaság sokkal nagyobb belső egyenlőtlenségei és a statisztikai mérés regionális fejlettségi szinttel fordítottan arányos bizonytalanságai miatt.

A dél-afrikai versenypolitika fejlődése tükrözi azokat a sajátosságokat, amelyek miatt ez az ország – más, Európán kívüli országokhoz hasonlóan – aligha vehetne át a fejlett világban bevált versenypolitikai recepteket. A gazdaság külső nyitottsága kicsi, a világgazdaság centrumaitól távol van, piacműködését pedig számos strukturális anomália és fejlődési zavar teszi kiegyensúlyozatlanná. Pedig Dél-Afrikában általános értelemben sokkal hosszabb ideje van piacgazdaság, mint Kelet-Közép-Európa legnagyobb részében.⁴

Az ANC-kormány 1994 után a gazdasági és a társadalmi szerkezet torzulásainak korrekciójára is alkalmazta a versenypolitikát. Mielőtt eleve elvetnénk ezt a megoldást, gondoljunk csak arra, hogy az Egyesült Államokban az első versenytörvény, a Sherman Act is azért került 1890-ben a kongresszus elé, mert a kisemberek (small dealers and worthy men) nyomást gyakoroltak a döntéshozókra azért, hogy a politikai rendszer túlsúlyellenes védőeszközei megjelenjenek a gazdaságban is.⁵

A dél-afrikai jogrendszer más telepes országoktól különböző módon két eltérő hagyományra épül, ami ugyancsak akadálya volt az amerikai vagy az európai versenyjog egyszerű átemelésének (OECD [2003] 4. old.). Az anyagi tulajdonjog, a kereskedelem és a szerződések joga kontinentális (holland) eredetű (azaz gyökerei közösek az EU versenyjogának gyökereivel), a társasági jog, a pénzügyi jog és a szellemi tulajdon joga viszont a brit rendszerből származik. A kormányza-

⁴ A versenypolitika „a társadalmi szabályozás legkevésbé személyes és diszkriminatív eszköztára” (Jacquemin [1994]). Ezt a definíciót azonban szerzője is valószínűleg csak az olyan fejlett piacgazdaságok esetére szánta, ahol – Dél-Afrikával ellentétben – a versenypolitikát nem kellett társadalmi és gazdasági zavarok korrekciójára is alkalmazni a piacműködési zavarok megszüntetése mellett.

⁵ Lásd Bork [1993]. A Sherman Act előzményeiről lásd Rowley–Rathbone [2004] 189–196. old.

ti rendszer felépítése, a jogviták rendezési technikái (például a bírósági meghallgatások) ugyancsak a brit örökséget tükrözik a hagyományokhoz erősen ragaszkodó angol jogi fogalmi rendszer mellett.

A dél-afrikai kormányzat látszólag nyugat-európai példákat követett azzal, hogy 1923 óta elvileg voltak versenyszabályozási eszközei. A kereskedelmi és ipari minisztérium (Board of Trade and Industries – BTI) rendelkezett ilyen tanácsadói szereppel a kormányzatban, de ez nem járt döntéshozatali vagy beavatkozási lehetőségekkel. Versenytörvényt először 1955-ben fogadtak el „óvatos és megengedő” jelleggel (OECD [2003] 4. old.).

Ez a törvény hasonlított arra, amilyen versenytörvények (szó szerint kartelltörvények) érvényben voltak Európa több országában, például Németországban és Magyarországon a húszas években. Az ilyen korai versenytörvények közös jellegzetessége volt, hogy definiáltak ugyan bizonyos versenyellenes magatartásformákat (például a kartell vagy a dominancia ismérveit), de ezeket csupán jogi alapon, közgazdasági kritériumok nélkül határozták meg. Márpedig versenyszabályozási szempontból nem sokat ér például egy kartell feltárása anélkül, hogy piaci súlyát és versenyzavaró hatásának (lessening of competition) mértékét számszerűsítsék.

A definiált versenyellenes magatartásokhoz nem kapcsoltak szankciókat, és nem létesítettek versenyszabályozó szervezetet sem. A szabályozó (a BTI egyik részlege) egyedüli lehetősége valójában az volt, hogy a verseny szabadsága ellen súlyosan vétő piaci szereplőket magatartásuk megváltoztatására hívja fel. Az ötvenes évekbeli dél-afrikai versenytörvény több mint 20 évig volt érvényben, és mindössze 18 vizsgálatot indítottak a törvény alapján (OECD [2003] 4. old.). A versenypolitika keveredett a kereskedelempolitikával: a BTI mint szabályozó hatóság például kivethetett új védővámokat, miközben ugyan csak az ő feladata volt, hogy ellenőrizze a belföldi piaci szereplők tisztességes magatartását az importversenyyel szemben.

Az ország kormányzatát és jelentősebb vállalatait 1990-ig ugyanaz a szűk fehér gazdasági elit ellenőrizte, így a fent jelzett szerepzavar nem állott ellentétben a rendszer logikájával. Az igen csökevényes versenypolitika azonban ahhoz elég volt, hogy valamelyest megnyugtassa a külföldi befektetőket. A korszak nemzetközi szabályozási környezetében ez nem is volt kirívó eset, mert a hatvanas és a hetvenes években csak néhány országban létezett bármilyen versenypolitika.

1975-ben például mindössze 35 országban volt versenytörvény,⁶ de ez a szám 2003-ig 100-ra növekedett úgy, hogy további 30 államban előkészítés alatt állt a modern versenytörvény (CUTS [2003] vii. old.). Scherer 1994-es adatai szerint akkor már csak három OECD-országban, az apró Luxemburgban és Izlandon, valamint az inkább harmadik világbeli Törökországban nem volt versenyjogi szabályozás (Scherer [1994] 32. old.). A korábbi európai szocialista országokban (Albánia és néhány ex-szovjet köztársaság kivételével) 1995-ben mindenütt volt versenypolitika (lásd Fingleton és szerzőtársai [1996], Hölscher–Stephan [2004], sőt formálisan már Kínában is bevezették 1993-ban.

A dél-afrikai versenyszabályozást először 1979-ben korszerűsítették (OECD [2003] 5. old.). Az ambiciózusnak látszó politikai akarat azonban az adott környezetben nem érthette el a várt eredményt. A kormány által 1975-ben felkért előkészítő bizottság elsősorban intézményi reformokat szorgalmazott a brit példa alapján, ajánlásaiból azonban a dél-afrikai kormány csak keveset fogadott meg. Az 1979-es versenytörvény (Maintenance and Promotion of Competition Act) valójában csak elődjének kozmetikázott változata volt. Messze elmaradt a korszak hasonló jogszabályaitól, és széles körben lényegében formálisnak tartották (CUTS [2003] 29. old.).

Igaz, sor került némi intézményi reformra. Megalakították a versenyhivatalt (Competition Board), az elnököt kivéve részfoglalkozású tagokkal. Nem rendeltek hozzá döntéshozó szervezetet, azaz a más országokban független bírósági jellegű versenyjog-alkalmazás Dél-Afrikában politikai döntés kérdése maradt. A hivatal fennállásának 15 éve alatt összesen 75 jelentés született, nagyrészt csupán tájékoztató jelleggel és jogi következmények nélkül (CUTS [2003]).

Tartalmi szempontból az 1979-es versenytörvény komoly születési hibája volt, hogy nem tett különbséget az antitröszt (tehát a vállalatok versenytorzító magatartásának szabályozása) és a kormányzat versenykorlátozó szerepének a korlátozása között, és alkalmazása során nem is marasztaltak el állami cégeket vagy kormányzati szerveket. Ez a különbségtétel különösen fontos az EU versenypolitikájában (Scherer [1994] 37. old.) és az átalakuló országokban, ahol a modern ver-

⁶ Ez a szám nem tartalmazza azt a néhány kelet-európai országot (mint Magyarországot vagy Csehszlovákiát), amelyekben formálisan fennmaradtak a húszas évek kartelltörvényei, de nem alkalmazták őket. Magyarországon a korábbi kartelltörvény helyébe 1984-ben a tisztességtelen piaci magatartás elleni formális, azaz valójában alkalmazhatatlan törvény lépett.

senyszabályozás kezdeti éveiben különösen fontos volt a versenypolitika korlátozására irányuló kormányzati törekvések kordában tartása (Fingleton és szerzőtársai [1996] 2–3. old. Török [2004] 118–121. old.).

Fejlődő országokban gyakori, hogy a versenypolitikának éppen a kormánnyal kell felvennie a harcot a verseny szabadsága érdekében (Gal [2004] 42. old.), illetve, hogy a versenypolitikai ügyekben közömbös kormányzati szervekkel szemben csak különösen eltökélt versenyhatóságok érhetnek el sikereket.⁷ A versenypolitika kibontakozását segítő hosszabb távú politikai szándék és a rövidebb távú kormányzati megfontolások között gyakori az ellentét. Ilyen eset volt, amikor az európai átalakuló országok többségében versenypolitikai közreműködés nélkül hajtották végre a privatizációt.⁸

Az 1979-es dél-afrikai versenytörvény legfontosabb tartalmi problémája azonban a versenyellenes magatartások megítélési mércéje, amely adott formájában tág teret nyitott a piacműködési zavarok önkényes és akár politikai alapú hatósági megítélésének. Ez a „közérdek”, amelyet a módszertanilag sokkal megalapozottabb és intézményi szempontból független brit versenypolitikából vettek át (Motta [2004] 12. old.).

Az intézményi közgazdaságtanban sokan nem ismerik el az előre meghatározott közérdek fogalmát (Kirchner [2004] 311. old.), mert minden, a közérdekre hivatkozó szabályozás magánérdekek befolyása alá kerülhet. A közérdek általános értelemben ugyan több versenypolitikai rendszerben szerepel megítélési szempontként, de csak a Sherman Actben szereplő „fogyasztói jólét” vagy az EU versenypolitikájában ugyancsak használt „társadalmi jólét” vagy „társadalmi optimum” mellett (vö. Motta [2004] 27. old.), illetve általános jelleggel több közép-európai átalakuló ország versenytörvényében. A közérdek mikro-ökonomiai értelemben nem is mérhető, míg a fogyasztói jólét és kisebb mértékben a társadalmi jólét változása is kvantifikálható.

A „közérdek” azonban az új politikai rendszerben és versenyjogi környezetben is kiemelt szerepet kap a dél-afrikai versenypolitikában azért, mert a társadalom nagy arányt képviselő szegény rétegei is gyakran – közvetve vagy közvetlenül – versenypolitikai védelmet követelnek (kicsit a magyar versenypolitika tisztességtelen versennyel,

⁷ Zambia és Zimbabwe esete példa erre (Gal [2004] 29. old.).

⁸ A magyar eset részletes elemzését lásd Voszka [2003].

illetve fogyasztó-megtévesztéssel foglalkozó területeinek analógiájára). Egy 2001. évi eset mutatja ezt, amikor egy fokvárosi gyógyszer-gyár fordult panasszal a versenyhatósághoz több multinacionális vállalattal szemben. A panaszt az AIDS elleni gyógyszerek magasnak tekintett ára alapozták. A dél-afrikai gazdaság számára az AIDS drámai csapás.⁹ Kérdés persze, hogy ez mennyiben orvosolható versenypolitikai eszközökkel. Az eset egyik kommentárja hangsúlyozta, hogy „a közérdek természetesen nem lehetett a versenyjogi megítélés alapja” (OECD [2003] 13. old.).

Az 1994 előtti dél-afrikai versenypolitika egyedüli érdemének csak azt tekinthetjük, hogy egyáltalán létezett. Tükrözött bizonyos kormányzati szándékot a piacműködési zavarok kiigazítására, s talán alkalmas lehetett egyes külföldi befektetők és nemzetközi szervezetek megnyugtatására, de ezzel be is töltötte szerepét. Működésképtelensége azonban tény volt legalább két ok következtében.

1. A versenyjog nem alakította ki a verseny korlátozására alkalmas struktúrák vagy piaci magatartásformák megítélésének mércéjét. A *per se* jellegű (külön mérlegelést nem igénylő) tilalmak csaknem teljes hiánya miatt pedig nehéz volt a fellépés a versenyjog megsértői ellen.

2. A versenypolitika a kormányzati struktúra része volt, így pedig nem lehetett független a politikától, és nyilvánvalóan egy szűk gazdasági-politikai elit érdekeit szolgálta.

Nemcsak kiigazítása, hanem alapos reformja is szükségessé vált tehát akkor, amikor a politikai rendszer valódi képviselői demokráciává alakult át. Itt azonban látni kellett, hogy az új versenyjog és versenypolitika nem alkalmazhatta a fejlett piacgazdaságokban szokásos, minden piaci szereplőre egyenlően érvényes mércéjét, és szokásos funkcióin túl a strukturális kiegyenlítésben is jelentős szerepet kellett kapnia.

⁹ A születéskor várható élettartam 1994 és 2004 között mintegy 20 évvel csökkent az országban, és ugyanebben az időszakban az árva gyermekek száma 100 ezer alatti értékről több mint 600 ezerre nőtt az AIDS miatt (van Aarts–Schacht [2003], lásd még Jooste és szerzőtársai [2003]).

Átalakulás és versenypolitikai reform

A dél-afrikai gazdaságban hagyományos módon a kitermelőiparé a főszerep, de a világviszonylatban kiemelkedő nemesfém-, gyémánt- és szénkészletek, illetve az átalakulás idején még rájuk épülő export mellett¹⁰ kőolajból és vízből jelentős behozatalra szorul. Ezek a szerkezeti sajátosságok az exportban és az importban is monopolisztikus jellegű piaci struktúrákat alakítottak ki már a 20. század elejétől, miközben importhelyettesítő jelleggel folyt a feldolgozóipar kiépítése. Az importhelyettesítő gazdaságpolitika első fő oka a földrajzi elszigeteltség volt, amihez a hatvanas évektől politikai izoláció társult.

A dél-afrikai iparfejlesztés sajátos receptjére példa az autóipar esete: a jelentős felső- és közép- osztályi vásárlóerő miatt a BMW a világon először itt épített ki gyártóüzemet Németországon kívül, utána pedig a Toyota, a Ford, a Nissan és a VW is megjelent termelőként az országban. A gazdasági liberalizáció a kilencvenes években gyors magatartásváltásra készítette a nagy dél-afrikai autógyárakat, és rákényszerültek az exportorientációra, ha kapacitásaikat fenn akarták tartani. Ma már Dél-Afrika a kontinens fő autóexportőre [különösen a déli országokat tömörítő SADC (South African Development Community) irányába], amely az autóipar állami fejlesztési programjának köszönhetően 1991 és 2000 között évi átlagban 20 százalékkal növelte gépkocsi-kivitelét (Altman–Mayer [2003] 8. old.). Az ország ebben az időszakban nagy helyi jelentőségű iparcikkexportőrré vált: becslések szerint az Afrikában előállított iparcikkek 70 százaléka már dél-afrikai eredetű, és az 1992–2001 közötti időszakban az ország 507 százalékkal növelte SADC-exportját, ahová összes iparcikk-kivitelének több mint 80 százaléka irányul (uo. 8–9. old.).

A dél-afrikai külgazdasági nyitás folyamata szoros összefüggésben állt az új politikai rendszer nemzetközi elfogadásával 1990 után, a behozatal liberalizációja és az importverseny erősödése pedig valóban szükségessé tette a hatékony versenypolitika kialakítását. Az import 1990-ben még csak a GDP 19 százalékanak felelt meg, 1999-ben azonban már 25 százalékos szinten állt (CUTS [2003] 21. old.). A gazdaságpolitika őszinte nyitási szándékát demonstrálta, hogy az im-

¹⁰ 1992-ben az export 23,9 százaléka volt arany, 27,0 százaléka egyéb ásvány és nemesfém, 13,0–13,0 százalékos mezőgazdasági termék és ritkafém, és mindössze 2,3 százalékos a legfontosabb feldolgozóipari cikkek csoportjába tartozó elektrotechnikai termékek részesedése (Albagli [1997] 211. old.).

portkorlátok leépítése jóval tovább ment a GATT által megkívánt mértéknél. A korábbi több mint tízezer vámtarifa-pozícióból alig hattezret hagytak meg, és csupán hat különböző vámszint maradt (CUTS [2002] 16. old.). Részben hasonló demonstratív szándék állt az átfogó versenypolitikai reform mögött is.

A gazdaság korábbi strukturális torzulásait magas koncentrációs mutatók szemléltetik. Az 1985 és az 1995 közötti időszakban a johannesburgi értéktőzsdén jegyzett cégek összvagyonának több mint 80 százaléka végig hat befektetői csoport kezén volt (Chabane és szerzőtársai [2003] 5. old.). Ezek közül nemzetközi mércével messze az Anglo–American konglomerátum a legjelentősebb. Portfóliójába tartozik a nemzetközi gyémántkereskedelem meghatározó szereplője, a De Beers éppúgy, mint a South African Breweries, a Dréher márka mellett a világ számos nagy sörgyárának tulajdonosa.

Az 1994-es választásokon hatalomra jutott ANC korábban erős kapitalistaellenes retorikájáról volt ismert,¹¹ mégsem kockáztatta meg, hogy agresszív államosítási politikával újból nemzetközi elszigeteltségbe taszítsa a gazdaságot. Ezt azért sem tehetette meg, mert a nagy belföldi befektetői csoportok készen álltak vagyonuk kimenekítésére, ugyanakkor már évekkel korábban olyan komplex kereszttulajdonlási struktúrákat alakítottak ki egymás között, amelyek számos szála külföldre is nyúlt. A kormány ezért olyan reformpolitika mellett döntött, amelyben a versenypolitika alapos átalakítását, a feketék gazdasági befolyáshoz juttatásának programját (Black Economic Empowerment – BEE) és a nagy befektetői csoportokkal amúgy is sok ponton érintkező állami szektor átszervezését tekintették kulcselemnek.

Az állami szektor átszervezése valójában „puha” privatizációs politika volt,¹² amire a tágabb térség többi, versenypolitikai reformot végrehajtó országának (India, Pakisztán, Sri Lanka, Kenya, Zambia és Tanzánia) egyike sem vállalkozott (CUTS [2003] 22–23. old.). A ki-

¹¹ A mértékadó világgazdasági szakirodalomban az ANC gazdaságpolitikai elképzelései, illetve egyes gazdaságpolitikusi szerepeltek „globalizációellenes” jelzővel is (Yergin–Stanislaw [2002] 381. old.), de ezt a vélekedést ma már nem fogadhatjuk el.

¹² Csaba László a kelet-európai privatizáció számos új gondolatot tartalmazó értékelését adja (Csaba [2005] 10. fejezet), amely érdekesen rímel a dél-afrikai privatizációs recept több sajátosságára. Ebben az összehasonlításban mindenekelőtt a dél-afrikai privatizáció jóval markánsabb versenypolitikai háttérét érdemes kiemelni.

sebb állami vállalatokat gyorsan eladták, ha nem szántak nekik gazdaságpolitikai szerepet, és potenciális versenytorzító hatásuk sem lehetett jelentős. Más állami cégeket – főleg a közszolgáltatások területén – társasággá alakítottak, és úgy értékesítettek, a legnagyobb állami vállalatokkal kapcsolatban viszont sokkal óvatosabban jártak el. A kormány például 70 százalékos tulajdoni hányadot tartott meg a Telkom cégben, amelynek a távközlési monopóliumát törvény garantálta 2002-ig, az állami légitársaságban (South African Airways – SAA) pedig 80 százalékot tartottak meg (CUTS [2002] 17. old.), sőt 2004-ben ismét teljesen állami tulajdonba vették. Ugyanakkor 1995-től kezdve folyamatosan szorgalmazták a gazdaságban meghatározó szerepet játszó befektetői csoportok tulajdoni szerkezetének diverzifikálását. Ez azonban nem jelentett még rejtett államosítást sem, és részben valószínűleg tovább bonyolította az amúgy is átláthatatlan tulajdonosi szerkezetüket.

A fő stratégiai cél azonban a demonopolizáció, nem pedig az állam gazdasági befolyásának a növelése volt. Az 1995 utáni években, különösen 1998 után lassan csökkenni is kezdett a tőzsdén jegyzett vezető cégek együttes koncentrációs foka, és 2002-re már csak alig volt 60 százalék fölött (Chabane és szerzőtársai [2003] 5. old.). A nagy belföldi piaci erejű vállalatok köre érdemben nem változott, bár a BEE-program hatásaként 1996-tól a fekete tulajdonú befektetői csoportok is megjelentek a tőzsdén. Néha felmerül a gyanú, hogy a fő tulajdonosokat és igazgatósági tagokat valójában ott is fehér befektetők irányítják, bizonyítékok azonban nem kerülnek elő, és ezek a befektetői csoportok valószínűleg nem is állnak szoros kapcsolatban a hagyományos nagyokkal.

A BEE-program többféle kezdeményezés és átmeneti megoldás után 2001-ben öltött valóban hivatalos formát. Fő célja, hogy tisztességes körülmények között biztosítsa a többségi etnikum tulajdonosi pozícióinak és gazdasági befolyásának jelentős javítását. A program öt sikermércét fogalmaz meg. Ezek közé tartozik 1. a tulajdonosi struktúra átalakítása, 2. a feketék vállalatirányítási szerepének erősítése, 3. a feketék képzettségi szintjének emelése kivált a vezetői pozíciókban, 4. munkahelyteremtés vállalati erőfeszítésekkel, és 5. a jövedelmi és vagyoni egyenlőtlenségek csökkentése a társadalomban (Chabane és szerzőtársai [2003] 23. old.). Itt tehát inkább cselekvési irányokról van

szó, mintsem gazdasági vagy társadalmi értelemben vett tervelőirányzatokról.¹³

A bizonyos etnikai vagy társadalmi csoportok gazdasági előnyök-höz juttatását célzó empowerment programok eszközei meglepő hasonlóságokat mutatnak, eredményeik azonban jócskán eltérnek egymástól. A közbeszerzési politika, a nyugdíjalapok „megfelelő” befektetési célokra való felhasználása és a „pozitív” diszkrimináció különféle jogi eszközei természetesen csak alacsonyabb határfokkal szolgálhatják a BEE céljait a viszonylag rendezett és transzparens dél-afrikai szabályozási környezetben, mint egy kevésbé érett jogrendszerű fejlődő országban. Egymástól függetlenül két forrás is arra a következtetésre jutott az 1996–2003, illetve az 1992–2002 közötti időszak áttekintésével, hogy a BEE-program kifejezetten lassan valósítja meg céljait (Chabane és szerzőtársai [2003] 27. old., Vuyo [2003]). Nem mond ellent ennek, hogy a dél-afrikai versenyhatóságoktól kapott szóbeli tájékoztatás szerint a BEE-program befolyásolja a versenypolitikát, mégpedig elsősorban a fúziókontroll-döntések terén. Itt ugyanis a BEE olyan finom eszközei lépnek a képbe, amilyenek még nem álltak rendelkezésre az ötvenes–hatvanas évek dél-afrikai gazdaságában, s az igen csökevényes malajziai versenypolitika (Lee [2002], [2003], [2004]) sem tesz lehetővé ilyeneket.

Új versenyszabályozás 1998-tól

Az 1998-ban elfogadott új versenytörvény előkészítése körülbelül hat évig tartott, sokkal tovább tehát, mint a korszerű versenyszabályozást már a politikai átalakulás idején bevezető közép-európai reformorszá-

¹³ A BEE-modell nemcsak a társadalom tagjai, hanem a piac szereplői között is úgynevezett pozitív diszkriminációt irányoz elő. Előzményeiről a politika hallgat, hiszen teljesen más környezetben alkalmaztak hasonló eszközöket. Az egyik előzmény éppen Dél-Afrikából való: az ötvenes években az afrikai nyelvű telepések gazdasági térhódítását próbálta segíteni a kormány nem csupán a színes bőrű többséggel, hanem a brit eredetű és angol nyelvet használó, nemzetközileg sokkal nyitottabb hagyományos gazdasági elitel szemben is. A másik példa pedig Malajziából származik: az ottani bumiputra rendszerben a maláj etnikum gazdasági erejének növelését próbálta segíteni a kormányzat a kínai és indiai származású üzletemberekkel és csoportjaikkal szemben (Chabane és szerzőtársai [2003] 27. old.).

gokban. Ez az időszak azért nyúlt hosszúra, mert az ANC gazdaság- és ezen belül versenypolitikai felfogását közben jócskán csiszolgatni kellett. Az első elképzelések még a fehér kisebbség, azon belül az apartheid idején különösen támogatott afrikaans csoportok erősebb gazdasági diszkriminációját szorgalmazták, és még komoly államosítási elképzelések is fölmerültek. 1994-ben már egy fehér könyvben tették közzé a nemzetközi normáknak nagyban megfelelő versenypolitikai koncepciójukat. Ebben már nem a korábbi torzulások korrekcióján volt a hangsúly, hanem a nemzetközileg elfogadható versenypolitikai keretek megteremtésén. Itt is, akár több közép- és kelet-európai versenyjogi reformban megjelent a piacépítés és az erős, a piaci kudarcok felszámolására irányuló „éjjeliőr” funkció kettőssége.¹⁴

Az ANC korábbi versenypolitikai elképzeléseiből két markánsabb elem maradt meg. A versenypolitikától azt várták, hogy kifejezetten támogassa a kis- és középvállalatokat, valamint azt, hogy a magas koncentrációs fokú piacok vezető szereplőinek magatartását „társadalmilag kívánatos módon” befolyásolja (OECD [2003] 6. old.). Ez a két versenypolitikai programelem az ANC-nek azt a szándékát jelezte, hogy bővítse a párt szavazóbázisát a színes bőrű üzletemberek és (lehetséges) vállalkozók körében, miközben utalt az ANC kompromisszumkészségére a gazdaságban továbbra is befolyásos fehér üzleti elitel szemben. Ezekből, de más jelekből ítélve is az ANC felhagyott a gazdaságpolitikai radikalizmussal, és a politikai közepet célozta meg a választások előtt.

A megnyert 1994-es választások után az ANC-kormányzat az ipari és kereskedelmi minisztériumot (Department of Trade and Industry – DTI) bízta meg a versenypolitikai koncepció (Proposed Guidelines for Competition Policy) kidolgozásával, amely 1997-ben látott napvilágot. Ez az elképzelés volt az 1998. évi versenytörvény politikai és szakmai alapidokumentuma, amely tömören kifejezte a dél-afrikai átalakulás piacműködési filozófiáját amellet, hogy a „főárami” versenypolitikai és versenyjogi rendszerek számos elemének átvételét is javasolta.

Szembetűnők a koncepciónak azok a részei, amelyek – a közép-európai országokban némileg elhanyagolt módon – a verseny kibonta-

¹⁴ Erről a kettősségről az átalakuló országok versenypolitikájában lásd Modzelewska [1997], Török [1999], [2004]).

koztatásának etikai problémáival és a versenykultúra¹⁵ kérdéseivel is alaposabban foglalkoztak. Az ipari és kereskedelmi minisztérium kezdetben is azt javasolta például, hogy ne csak a szorosán vett versenyjogot és versenypolitikát alakítsák át, hanem a tágan értelmezett jogi környezetét is vele egy időben és ugyanabban a szellemben. Így egy törvénycsomag része lett volna a társaságirányítás, a tőkepiaci szabályozás, az értékpapírjog és a fogyasztóvédelem újraszabályozása egyaránt.

Ezt a törekvést az a felismerés tette indokolttá, hogy Dél-Afrikában és a térség többi – néhány kivétellel a Brit Birodalomból függetlenné vált – országában a látszólag erős piacgazdasági hagyományok ellenére gyenge lábakon állott a piaci kultúra (CUTS [2003] 16. old.), ami a befektetői bizalom mellett általában a gazdaságfejlődésre is káros lehetett volna. Ez a felismerés (persze igen más környezetben) jó öt évvel azelőtt történt, hogy az amerikai Kongresszus az Enron- és más botrányokra válaszul elfogadta a Sarbanes–Oxley-törvényt, s ezzel igazolta azt a félelmet, hogy a legfejlettebb jogrendszerekben is előfordulhatnak nagy gazdasági károkat okozó etikai problémák.¹⁶

Az európai átalakuló országokkal ellentétben Dél-Afrikában az új versenypolitika kidolgozását nagy közfigyelem övezte, és az ANC-nek az új versenytörvényhez meg is kellett szereznie a széles körű társadalmi támogatást. Ez hosszas egyeztetés után úgy sikerülhetett, hogy a törvénybe beépítettek néhány politikai garanciát. Ezeknek többnyire valóban volt versenypolitikai értelmük, ha nem is mindig az észak-amerikai vagy európai szakmai gondolkodásban megszokott módon. A törvényalkotói gondolatmenet egyik kiindulópontja az elemző, végrehajtó apparátus és szankciók nélküli régi versenytörvény szinte teljes elvetése volt, a másik pedig az a törekvés, hogy a dél-afrikai gazdaságot minél gyorsabban bekapcsolják a globális áru- és tőkepiacok működésébe. Az utóbbi törekvés megvalósításakor azonban két ellentétes követelmény teljesítése közötti egyensúlyra kellett

¹⁵ Competition culture, de magyarul talán inkább piaci kultúra. Ide a versenymagatartás etikai vonatkozásai mellett bizonyos állampolgári magatartási normák is tartoznak. Például, hogy a hibás egyéni fogyasztói vagy befektetési döntések kompenzációját a piaci szereplők ne feltétlenül várják az államtól, ha maguk sem törekedtek megalapozott és jól informált döntésekre a kérdéses esetekben.

¹⁶ Az etikai normák gyengülésére adott „aktivista” jogi válaszok elemzését lásd Vranceanu [2005].

figyelni: minél több, a külföldi befektetők és üzleti partnerek számára ismert elemet kellett átvenni a széles körben elfogadott külföldi versenyjogi rendszerekből, ugyanakkor ügyelni kellett arra, hogy a másutt jól működő (s az ANC radikálisai által is követelt) vállalatfeldarabolási eszközök és szankciók itt csak korlátozott szerepet kapjanak a gazdasági és politikai stabilitás fenntartása érdekében.

Az 1998-as versenytörvény hat célt fogalmazott meg „... a verseny előmozdítása és fenntartása érdekében”. Ezek között szerepelt 1. a hatékonyság és a gazdasági fejlődés támogatása, 2. a fogyasztók védelme, 3. a társadalmi és a gazdasági jólét emelése, 4. a világgazdaságba való integráció és a külföldi verseny erősödésének elősegítése, 5. a kis- és középvállalatok egyenlő piaci lehetőségeinek biztosítása, illetve 6. a jobban kiegyenlített tulajdonosi szerkezet kialakítása különös tekintettel a történelmi hátrányt szenvedett személyek (historically disadvantaged persons)¹⁷ tulajdonosi súlyának növelésére (CUTS [2002] 22. old., Competition Commission [2003a]).

Az OECD álláspontja szerint a fejlődő országok versenyjogát a fejlett országok versenyszabályaival összehasonlítva kell megítélni (OECD [2003] 37. old.). Ez az összehasonlítás jó képet ad az új dél-afrikai versenytörvényről, bár jelzi, hogy a törvény a nemzetközileg szokásosnál jóval többre vállalkozik (CUTS [2002] 22. old.). A felsorolt célok közül a két utolsó nemzetközileg eléggé ritka, illetve példa nélküli, és tükrözi a versenypolitikával szembeni széles társadalmi és politikai igényeket. Sőt, közelebbről nézve csak a 2. és a 4. cél kapcsolódik szorosan a versenypolitikához, és a célok általában véve erősen fejlesztéspolitikai színezetűek.

Az 1998. évi dél-afrikai versenytörvény eklektikus jellegét több forrás is hangsúlyozza (CUTS [2002] 22. old., Chabane és szerzőtársai [2003] 33. old., OECD [2003] 10. old.). A többi között támaszkodtak a német, a kanadai és az ausztrál versenytörvényre, viszont eléggé következetesen elkerülték az amerikai és az EU-minta követését.¹⁸ Vajon miért választották a nem kimondottan főárami, bár nemzetközileg elfogadott mintákat?

A modern német versenypolitikai gondolkodás (amely befolyásolta a Római Szerződés versenyszabályozási rendelkezéseit is) Robert

¹⁷ A kifejezést a fekete többség politikailag korrekt megjelölésére használják.

¹⁸ Az amerikai versenyjogból azért részben átvették az árdiszkrimináció szabályozását a Robinson–Patman-törvény alapján, az EU-tól pedig a versenykorlátozó magatartások kezelését (OECD [2003] 10. old.).

Liefmann, Walter Eucken, Ludwig Erhard és Franz Böhm munkásságára, azaz a „szociális piacgazdaság” teóriájára épül.¹⁹ Ez a gondolkör a versenyképesség és a versenyszellem követelményeit próbálja összhangba hozni a társadalmi jólét minél szélesebb körben elfogadható szintjének biztosításával,²⁰ amit a dél-afrikai versenytörvény 3. és 6. célja is kifejez. Kanada és Ausztrália gazdasága pedig több hasonlóságot mutat Dél-Afrikaéval akkor is, ha az idők során ezek a párhuzamok kétségtelenül gyengültek. A három gazdaság mérete hasonló, növekedésük fő motorja hosszú ideig a természeti erőforrásokkal való ellátottság volt, s mindháromban szinte érintetlenül megmaradt a brit jogrendszer és üzleti kultúra.²¹

Az 1998. évi versenytörvényben mindenekelőtt meg kellett teremteni a modern versenypolitika kifogástalan és átlátható intézményi hátterét. Alapkövetelmény volt a függetlenség a politikától, a versenyhatóság elemzői–értékelői és döntéshozó funkcióinak teljes szétválasztása, valamint olyan fellebbviteli rendszer megteremtése, amely szakértelem és pártatlanság dolgában egyaránt megállja a helyét.

Elvileg számos intézményi megoldás szóba jöhetett ugyanúgy, ahogy néhány évvel korábban az európai átalakuló országokban. Ott (Fingleton és szerzőtársai [1996], Slay [1996]), akárcsak több fejlődő országban (CUTS [2003]) általában azt a modellt választották, amely brit eredetű, és „háromlábúnak” nevezhetjük (three-pillar, OECD [2003] 5. old.). A versenypolitika háromlábú intézményrendszere 1. egy felügyeleti hatóságból (minisztériumból) áll, amely az országgyűlésben képviseli a versenypolitika szempontjait, és felel a másik két intézmény finanszírozásáért, valamint 2. egy vizsgáló, elemző és végrehajtó szervezetből, és 3. egy független, bírósági jellegű döntéshozó egységből.²²

A dél-afrikai intézményi struktúra első eleme az ipari és kereskedelmi minisztérium (DTI), a második a kutató, elemző, az eseteket

¹⁹ Tömör áttekintését lásd (Scherer [1994] 29–30. old.).

²⁰ Jelmonata egy Erhard-idézet lehet: „Wohlstand durch Wettbewerb – Wohlstand für Alle” (Jólét a verseny révén – jólét mindenkinek! – lásd Klaue [2005] 123. old.).

²¹ A dél-afrikai jogi kultúra igen kedvező értékelését lásd OECD [2003] 39. old.

²² A magyar rendszer csak látszólag különbözik a fenti sémától. Itt ugyanis az első szerep a Gazdasági Versenyhivatal elnökéé, a második szervezet a versenyhivatali apparátus, s a harmadik a Versenytanács.

feldolgozó és a döntésekre javaslatot tevő szervezet (Competition Commission, CC – lényegében a versenyhivatal). A harmadik „láb” (Competition Tribunal, CT – versenybíróság) feladata pedig a versenyjog értelmezése és alkalmazása a CC-től kapott kutatási és elemzési anyag alapján, körülbelül a magyar Versenytanács szerepkörének megfelelően. A fellebbviteli funkciókat tulajdonképpen a rendszer egy negyedik, ám nem teljesen önálló eleme látja el. A versenyjogi fellebbviteli bíróság (Competition Appeal Court – CAC) ugyanis a legfelsőbb bíróság (LB) versenyjogi tapasztalatokkal rendelkező tagjaiból áll, és az legfelsőbb bíróságon belül működik (CUTS [2003] 51. old.). A versenypolitika intézményrendszerével kapcsolatban fontos, hogy milyen forrásokból finanszírozzák, hiszen nemzetközileg elfogadott elv, hogy az intézményrendszer finanszírozása nem állhat összefüggésben a beszedett bíróságokkal. A dél-afrikai versenypolitikát a DTI keretéből finanszírozzák,²³ de költségvetésének növekvő része az eljárási díjakból (tehát nem a bíróságokból!) származik.

A dél-afrikai versenyjog struktúrája eltér az Európában megszokott rendszerektől. Ott az antitröszt (tehát a vállalati versenyjog) három fő részből áll: az összejátszások, az erőfölény és a koncentráció (nagy-részt a fúziók) szabályozásából. Ezzel szemben Dél-Afrikában a tiltott versenykorlátozó magatartások szabályozása alkotja a versenytörvény 2., a fúziókontroll pedig a 3. fejezetét. Ennek a szabályozási sajátoságnak az a fő magyarázata, hogy a dél-afrikai versenyszabályozás súlypontja egyelőre a fúziókontroll (vö. OECD [2003] 20. old.), míg a tiltott magatartásokkal kapcsolatos vizsgálatok száma csak az utóbbi években kezdett növekedni (Competition Commission [2003b] 21–27. old.).

A tiltott magatartásformákra vonatkozó szabályozás foglalkozik a horizontális és vertikális összejátszás, valamint az erőfölény eseteivel. Itt szerepelnek a kivételekre vonatkozó szabályok is, de ezek nemzetközi összehasonlításban eléggé egyedülállók. Nincs az EU-ban alkalmazott csoportmentességi rendszer, de tág teret hagytak a CC diszkre-

²³ Egy nemzetközi összehasonlító elemzés szerint kilenc ország (köztük az Egyesült Államok, Brazília, négy afrikai és három ázsiai állam) közül Dél-Afrika a második helyen állt a versenypolitika finanszírozásának állami költségvetési részesedését tekintve (CUTS [2003] 55. old.). Ez nem mellékes tényezője a versenypolitika hatékonyságának, mert több fejlődő ország van, ahol csak másodállású munkatársakra jut pénz, a versenyhatóság egyetlen telefonvonalat használ, könyvtára pedig nincs is (CUTS [2003]).

cionális kivételezési jogának. A versenyjog megsértésének következményeitől el lehet tekinteni az exportnövelés, a kisvállalatok védelme, valamely iparág hanyatlásának megállítása érdekében,²⁴ illetve a „történelmi hátrányt szenvedett személyek” vállalkozásainak versenyképességére tekintettel (interjúadat, lásd még Competition Commission [2003a] 19. old.). Itt is látható, hogy a dél-afrikai versenypolitika a közép-európai átalakuló országokhoz képest inkább válhat közvetlen gazdaságfejlesztési eszközzé.

A versenyzavaró hatások megítélésénél tág tere van a mérlegelésnek (rule of reason), tehát számos versenykorlátozó magatartásformát nem eleve (per se) tiltanak meg, hanem csak akkor, ha nem mennek át az úgynevezett SLC (Substantial Lessening of Competition – a verseny lényeges csökkenése) vizsgálaton. Ez a teszt nemzetközi összehasonlításban aránylag korszerűnek számít, Dél-Afrikában azonban az adatok hiánya miatt általában nem korszerű eszközeivel együtt alkalmazzák, hanem csak az árak, az értékesített mennyiségek és az értékesítési feltételek elemzését nevezik SLC-tesztnek. A vizsgálat lényege, hogy akkor javasolnak beavatkozást, ha az adott piaci kudarc kisebb (például a műszaki fejlesztéssel összefüggő) hatékonyságjavító, mint fogyasztóijólét-csökkentő hatással jár. A *per se* alapú beavatkozás természetesen hatékonyabban védi a versenyt, de csak ott alkalmazzák, ahol már a magatartás ténye gazdasági hatásaitól függetlenül is jogsértő. Más országokhoz hasonlóan Dél-Afrikában is ilyenek például a tendereken történő össze- játszások (bid-rigging) esetei.

Ugyancsak a legfrissebb külföldi példákat követték azzal, hogy mintegy hatéves késéssel kibővítették a versenytörvényt az úgynevezett engedékenységi politikával (*leniency policy*). Ez a vádalku jellegű kartellfelderítő eszköz az amerikai versenyjogban is csak 1978 óta, az EU-ban pedig a kilencvenes évek vége óta létezik (Motta [2004] 193–194. old.). Ennek az eszköznek az a fő célja, hogy enyhítse a versenyhatóságot összejátszási ügyekben általában sújtó információs aszimmetriát s így javítsa a kartellek felderítésének sokszor alacsony hatásfokát.²⁵ Más rendszerekhez hasonlóan, Dél-Afrikában is csak a kartellek olyan „árulói” kaphatnak teljes mentességet a következmények

²⁴ Ha ezt a kereskedelmi és ipari miniszter „a gazdaság stabilitása” érdekében szükségesnek tartja.

²⁵ Az EU kartellfeltárási tapasztalatairól lásd például Neven és szerzőtársai [1998].

alól, akik a hatóság által nem ismert összejátszást tárnak fel, és a vizsgálat során végig feltétlenül együttműködnek a hatósággal.

Az erőfölényes ügyek szabályozása a versenykorlátozó magatartásformák tételes fel- sorolásán alapul. A közép-európai országok gyakorlatához képest elmaradást jelent, hogy a versenytörvény nem szabályozza pontosan az érintett (releváns) piac meghatározását. Itt regionális sajátosságról lehet szó, hiszen a kenyai, a tanzániai és a zambiai gyakorlathoz hasonlóan, Dél-Afrikában is általában korábbi esetek tapasztalataira alapozzák az érintett piac meghatározását a világszerte elterjedt, a keresleti rugalmasságok megváltozását mérő úgynevezett SSNIP (small but significant non-transitory increase in price) teszt helyett (CUTS [2003] 37. old.). A SSNIP-tesztet csak megkérdőjelezés alapon, tehát a vásárlók áremelési reakcióinak előzetes felmérésével alkalmazzák az 5 vagy 10 százalékos áremelések szimulációja helyett. Ez a megoldás az újabb, a teszt hiányosságait kimutató kutatások (Geroski–Griffith [2004]) fényében előbb-utóbb akár kifejezetten korszerűnek is bizonyulhat.

A dél-afrikai erőfölény-szabályozásban ugyancsak kimutatható a versenypolitika alárendelése a gazdaságpolitikai szándékoknak – egyébként az egyenletesebb tulajdoni szerkezetet előmozdítani kívánó versenypolitikai céllal összhangban. A kis- és középvállalatoknak ugyanis a miniszter az érintett piac méretétől függetlenül (tehát akár nagyon kis piacokon is, például egy helyi sütőüzem esetében) egyéni felmentést adhat. További közvetett kis- és középvállalkozásokat támogató eszköz, hogy a *de minimis* (alsó) szabályozási küszöbértéket magasan szabták meg.²⁶ A versenypolitika kis- és középvállalkozásokat támogató funkciója azonban nem dél-afrikai sajátosság, hanem számos iparosodó fejlődő országban megfigyelhető. Dél-Koreában például a versenypolitika nem is engedi meg a nagyvállalatok belépését egyes szektorok piacára (Lee [1998] 105–109. old.).

A dél-afrikai koncentrációs szabályozás (közkeletű, de nem pontos nevén fúziókontroll) a versenypolitika fő területe, amely a teljes eseten anyag mintegy 70 százalékát képviselte 1999 és 2004 között.²⁷ Ez

²⁶ Ez az érték 2005-ben 5 millió rand (mintegy 600 ezer euró) éves forgalomban vagy dél-afrikai eszközökben (OECD [2003] 13. old.), amely számos középvállalatot is kivon a dominanciaszabályozás alól. A *de minimis* küszöbértékek minden országban kivonják a kis- és középvállalkozások egy részét a versenyszabályozás alól (Lipimile [2004] 182. old.).

²⁷ Saját számítás a Competition Commission [2003a] (34. old.) forrás alapján.

nem meglepő, mert ezen a téren nyílt lehetősége a versenypolitikának, s így közvetve a kormánynak a nagyobb vállalatok körében végbe-
menő szerkezeti és tulajdoni átalakulás követésére, szükség esetén pe-
dig a beavatkozásra meghirdetett gazdaságpolitikai céljai szerint.

Két eset szemlélteti a kormányzati célok nyílt érvényesülését a fú-
ziókontrollban. A kőolajiparban a Shell South Africa Ltd a Tepco
Petroleum Ltd. felvásárlását tervezte, mert az utóbbi cég tulajdonosai
miatt a feketék gazdasági befolyáshoz juttatásának (BEE) programjá-
nak a haszonélvezője volt (Hartzenberg [2004] 219. old.). Tisztán ver-
senypolitikai szempontból nem is volt kifogás a fúzió ellen, de egyes
politikai csoportok éppen attól tartottak, hogy a felvásárlással a BEE-
program célkitűzései sérülhetnek. A Tepco csőd közeli állapotban
volt. A Competition Commission (CC) a BEE-programra hivatkozva
csak feltételesen javasolta a fúzió engedélyezését, kikötve azt, hogy a
Tepco önállósága és márkaneve megmaradjon. A versenybíróság (CT)
viszont a Tepco-csőd miatti megszűnésének veszélyére hivatkozva,²⁸
tehát szakmai alapon, feltétel nélkül megadta az engedélyt (CUTS
[2003] 32. old.).

Ugyancsak a csődhelyzetre hivatkoztak a Feltex Ltd. és az NCI
Autotrim fúziójának engedélyezésénél annak ellenére, hogy az össze-
olvadás az érintett piacon jelentős koncentrációnövekedéssel fenyege-
tett. Az utóbbi céget azonban a fúzió nélkül azonnali megszűnés fe-
nyegette volna 450 munkahely elvesztésével az East London körüli
válságövezetben – természetesen a kormányzat céljaival ellentétes
módon (Competition Commission [2003b] 10. old.).

A fúziókontroll gyakran foglalkoztatotti érdekek miatt hivatkozik a
közérdekre (Merger Review... [2002] 7. old.). A szakszervezeteket
mindig értesítik a tervezett nagyobb méretű fúziókról, és hozzájárulá-
suk is szükséges ahhoz, ha a várhatóan versenypolitikai fenntartások
nélküli fúziókat gyorsított (*fast-track*) eljárásban kívánják engedé-
lyezni.

A munkavállalói oldal bevonása a fúziók engedélyezésébe ugyan-
akkor politikailag szükségtelenül nyitottá teszi az engedélyezési fo-
lyamatot. A dél-afrikai szakszervezetek ugyanis gyakran panaszkod-
nak, hogy beleszólási joguk kikerülése érdekében a fúzióra készülő fe-

²⁸ A gyengébb vállalat megszűnésének fúzióval való megelőzését (*failing firm argument*) fontos, gyakran döntő engedélyezési szempontnak tekintik a világ legtöbb versenyjogi rendszerében.

lek már az összeolvadás előtt leépítik a fúzió után várhatóan fölöslegessé váló munkaerőt (OECD [2003] 18. old.). Az ügyben hosszas politikai vita zajlik, amelyben kénytelen részt venni a versenyhatóság is. S hogy politikailag védje magát, felhívja a figyelmet a fúziók foglalkoztatásnövelő (!) hatására. Adatai szerint 1999 és 2002 között a fúziók összesen nettó 12 és fél ezer munkahelyet teremtettek az országban (Competition Commission [2003a] 30. old.).

A szabályozás és a fúziós esetanyag összképe alapján az OECD „engedékenynek” nevezi a dél-afrikai fúziókontroll gyakorlatát (OECD [2003] 14. old.), és az adatok ezt alá is támasztják. Összesen 1177 fúziós ügyet zártak le az 1999 és 2003 közötti időszakban, és ezek közül mindössze 11-et, lényegében 1 százaléknyi nem engedélyeztek (Competition Commission [2003a] 12. old.).

Ez az „engedékenység” azonban nemzetközi összehasonlításban mégsem annyira feltűnő. Az Európai Unióban például az 1990 és 2002 között lezárt 2120 fúziós eset közül mindössze 18, ismét valamivel kevesebb, mint 1 százalék végződött tiltással, és az 1990 és 2003 közötti időszak átlagában is ugyanez az arány.²⁹ Igen hasonló kép alakult ki öt európai átalakuló ország (Lengyelország, Szlovákia, Magyarország, Szlovénia és Románia) fúziókontrolljának összehasonlító elemzéséből országonként is (Török [2003]). A modern fúziókontrollrendszereknek ezt a meglepően széles körben előforduló szerkezeti anomáliáját az EU fúziókontroll-gyakorlatának első éveire már alaposan elemezte Neven és szerzőtársai [1993] könyve, illetve az egyelőre nem publikált kelet-európai kutatási jelentés (Török [2003]). A probléma új, valóban átfogó nemzetközi elemzése azonban még várat magára.

A dél-afrikai eset tartalmilag kissé eltér az Európából említettektől. Az EU és az öt átalakuló ország fúziókontroll-statisztikája ugyanis részleteiben is a feltétel nélkül engedélyezett fúziók igen nagy, többnyire 95 százalék fölötti arányát mutatja. Más a dél-afrikai kép, mert ott eléggé jelentős a „szürkezóna”, azaz a feltételesen engedélyezett fúziók aránya. Ezt az arányt a statisztikák nem is közlik, de számos eset tanúskodik arról, hogy magasnak kell lennie.

A feltételesen engedélyezett fúziók közelebbi vizsgálata pedig ismét azt mutatja, hogy a dél-afrikai versenypolitika sokkal tágabb teret enged a gazdaságpolitikai érdekek érvényesülésének, mint ahogy ezt

²⁹ Lásd <http://europa.eu.int/comm/competition/mergers/cases/stats.html>.

az amerikai és az európai versenypolitikák ismerői meg szokhatták. A döntések fő eleme általában a „közérdekre” való hivatkozás, és gyakori az, hogy súlyos versenypolitikai aggályokat felvető esetekben az elutasításból így lesz feltételes engedélyezés.

Ez történt többek között a csomagolóeszközök gyártó Nampak és Malbak cégek összeolvadásánál, ahol az új piaci szereplő várható számottevő erőfölényét a keresleti oldal ereje és az importverseny miatt, valamint az export versenyképességének ösztönzése érdekében tartották mégis elfogadhatónak (Competition Commission [2003b] 7. old.). A Distillers Corporation (SA) Limited és a Stellenbosch Farmers Winery Group Limited több mint 75 százalékos együttes piaci súlyhoz vezető fúzióját pedig az asztalibor-export érdekei miatt engedélyezték (Competition Commission [2003b] 9. old.). Mindkét esetben azonban feltétlenül szabták kisebb érdekeltségek eladását.

Az Aspen Pharmacare Ltd. generikus³⁰ gyógyszeripari cég rövid idő alatt két feltételesen engedélyezett fúzió főszereplője volt. Előbb ő vásárolt fel egy kisebb vállalatot, amellyel kínálata 26 termékben teljesen megegyezett, de végül egyetlen gyógyszer gyártásának beszüntetésével teljesítette az engedélyezés feltételét (Competition Commission [2003b] 9. old.). Később viszont a GlaxoSmithKline multinacionális gyógyszergyár dél-afrikai érdekeltsége kívánta felvásárolni az Aspent azért, mert az új gyógyszerpiaci szabályozás nagyobb állami támogatást adott a generikus gyógyszerek vásárlásához. Itt is egyetlen gyógyszert kellett kivonni a kínálatból a fúzió engedélyezéséhez (Competition Commission [2003b] 13–14. old.).

A bemutatott esetek is szemléltetik a dél-afrikai fúziókontroll nemcsak statisztikákban megmutató engedékeny jellegét. Fontos szempont az áruexport és a működőtőke-import feltételeinek javítása, amit – ismét kelet-európai analógiával – a „piacépítő” versenypolitika jelének tarthatunk azzal, hogy itt is látszik a versenypolitika közvetlenül a gazdaságpolitikát szolgáló és versenyképességet erősítő szerepe.

Nemzetközi összehasonlítás és a versenypolitikai reformok modellje

A dél-afrikai versenypolitika reformját először olyan országok esetével érdemes összehasonlítani, amelyek a 2000-es évek eleji gazdasági

³⁰ Lejárt szabadalmú termékeket gyártó.

helyzetükben és kilátásaikban hasonlíthatók a Dél-afrikai Köztársasághoz. Ez a gazdaság már vagy évszázada nem fejlődik párhuzamosan más korábbi telepes országok, mint Kanada vagy Ausztrália gazdaságával, de a több évtizedes gazdasági és politikai elzárkózást a kilencvenes években következetes nyitás váltotta fel. Így egyre inkább az újonnan iparosodó országok (NIC) széles értelmezett csoportjához sorolhatjuk.

Dél-Afrika természetesen nem tekinthető a „hagyományos” és ma már kiemelkedően sikeres NIC-országokkal (például Tajvan, Szingapúr, Hongkong és Dél-Korea) összemérhetőnek, de a NIC-ek kicsit később érkezett „második hullámába” tartozó Malajziával már igen. Talán nem túlzás az összehasonlítás Indiával sem, amely jökora késéssel ugyan, de szintén a NIC-országokéhoz hasonló fejlődési utat választott (Yergin–Stanislaw [2002] 223–230. old.). Végül érdemes bevonnunk az első összehasonlításba egy Dél-Afrikához közeli országot, amelynek földrajzi és politikai adottságai hasonlóak, és legalább egy ideig hasonló fejlődési lehetőségei is voltak. Dél-Afrika szűkebb környezetében az igen ritkán lakott s emiatt alig iparosodott Namíbia, illetve Botswana kiesik az összehasonlításból ugyanúgy, ahogy a politikai káosz állapotában élő Zimbabwe. Zambia viszont versenypolitikájának következetes kiépítésével is bizonyítja komoly gazdaságfejlesztési és nyitási szándékait.

Dél-Afrika, India, Malajzia és Zambia versenypolitikai reformjának fontos közös vonása a brit jogi alap és hagyomány, ami egyúttal a közszolgálat (*civil servants*) bizonyos minőségét is feltételezi. A két adottság együtt pedig kedvező alap lehet egy aránylag hatékony versenypolitikai intézményrendszer kialakításához.

A négy fejlődő ország összehasonlítása nem igazolja ezt a várakozást. Dél-Afrika az egyetlen ország a négy közül, amely valóban megteremtette a korszerű versenypolitika jogi és intézményi kereteit. Például csupán ott van „háromlábú” versenypolitikai intézményrendszer, míg Malajziában nincs semmilyen sem.³¹ Az indiai versenyhatóság pedig egyszerre végzi az esetek feltárását, és alkalmazza a versenyjogot, a legfelsőbb bíróság fellebbviteli szerepe mellett (CUTS [2003] 51. old.). Ez a rendszer nem garantálja a két párhuzamos funkció

³¹ Malajziában az állam versenyfelügyeleti funkcióit korlátozott mértékben és természetesen csak a gazdaság egyes szektoraiban az ágazati felügyeleti hatóságok látják el (mint például a távközlési vagy az energiaszektor felügyeleti hatósága). Lásd Lee [2002], [2003].

szükséges függetlenségét egymástól, de az indiai versenyjog igen sok kivételt és egyedi elbírálási lehetőséget biztosít. Fúziókontrollt pedig egyelőre nem is tartalmaz, így egy transzparensabb intézményrendszer sem tenne lehetővé valóban hatékony versenypolitikát.

A zambiai rendszer egyfajta különutas kísérletnek tekinthető, amely azonban aligha felelne meg egy fejlettebb piacgazdaság követelményeinek. A zambiai versenypolitikai szervezet csak rész munkaidős szakértőket foglalkoztat vizsgálati és igen szűk döntési jogokkal, mert a versenyhatóság nem hozhat önálló döntéseket, hanem csak polgári keresetet nyújthat be egy bírósághoz (CUTS [2003] 58. old.). A zambiai rendszerben ugyanakkor erősen összekapcsolódik a tőkepiaci és a versenyfelügyelet, ami lehetővé teszi a fúziókontroll minimális szintű működését. A zambiai versenypolitikai rendszer évi mintegy 50 eset feldolgozásával és kis ügyhátralékkal mégis meglepően hatékonyan működik az adott keretek között.

A négy ország esetének gyors összehasonlítása után tovább tágíthatjuk a képet. Itt nem érintett, de korábban már hivatkozott harmadik világbeli országpéldák, illetve az európai átalakuló országok versenypolitikai reformjainak ismerete alapján felvázolhatjuk a versenypolitika fejlődésének háromlépcsős modelljét, amely mindenekelőtt a piacgazdasági reformot és világgazdasági nyitást végrehajtó országokra alkalmazható.

Az *első* szakaszban érvényes valamilyen kezdetleges versenyjog, de ez nem fogja át a versenypolitika egyes fontos területeit (például a fúziókontrollt), a versenyjog alkalmazásának feltételeit nem teremtették meg, és igen kicsi az esetanyag. Ezt a szakaszt „üres” versenypolitikának nevezhetjük. Dél-Afrika ebben a szakaszban volt 1998-ig, India még 2005-ben is nagyrészt itt tart, Malajzia pedig el sem jutott ideig. A magyar versenypolitika 1984 és 1990 között ugyanilyen szakaszban volt. Több más átalakuló ország, mint Lengyelország vagy Csehszlovákia viszont a nyolcvanas években nem folytatott szocialista piacgazdasági kísérletezést, így az átalakulás kezdetén rögtön a második szakaszba lépett.

A *második* szakaszban („nemzeti versenypolitika”) a versenyjog már lefedi a versenypolitikai, illetve a piaci kudarcok összes fontos területét, számottevő méretű az esetanyag, és megvan a jogalkalmazás intézményi háttere is. A nemzeti versenyjogi rendszerek azonban még sok sajátosságot és kivételt mutatnak, emiatt pedig eléggé nagy távolságra vannak a „főáramtól”. Országpéldáink közül Dél-Afrika ebbe a

szakaszba lépett át 1998-ban, Dél-Korea már csaknem egy évtizede itt tart (részletesen lásd Lee [1998]), sőt Zambia is annak ellenére, hogy rendszerében igen sok a diszkrecionális elem és a kivétel. Lényegében ebben a szakaszban járt több európai átalakuló ország versenypolitikai fejlődése is 1990/1991 és 1996/1997 között, tehát amikor az úgynevezett első generációs versenytörvényeik voltak érvényben.

A harmadik szakaszban („alkalmazkodó versenypolitika”) a nemzeti versenyjogi és implementációs rendszerek már kifejezetten közel állnak a „főárami” (egyesült államokbeli vagy európai unióbeli) mintákhoz. Ezekben a rendszerekben hatékonyan tudják alkalmazni a versenyjogot, amely a külföldi mintáktól csak kevés eltérést tartalmaz, és nagyban igazodik a fő kereskedelmi partnerországok versenyjogához. Az EU új tagállamai esetében ez az igazodás csatlakozási követelmény is volt (Hölscher–Stephan [2004]), azaz nem csupán önálló döntéssel vezették be „második generációs” versenytörvényeiket, és léptek be a versenypolitika fejlődésének harmadik szakaszába.

A harmadik szakaszba lépés Dél-Afrikában még hosszú idő kérdése. Az 1998-ban bevezetett, több tekintetben egyedi versenyjogi-versenypolitikai modell hosszás alkufolyamat után, számos tényező kényes egyensúlyának megteremtésével alakult ki. A „közérdeken” alapuló kivételek és különleges szabályok nagy száma mutatja, hogy ezt az egyensúlyt a „főárami” modellekhez képest sokkal bonyolultabb versenyszabályozással teremtették meg.³² A szabályozás komplex volta azonban csak szűkebb diszkrecionális jogosítványokkal jár együtt, míg Indiában, Pakisztánban, Tanzániában vagy Zambiában eléggé széles a versenyjog alkalmazójának önálló döntési jogköre. A túl szélesre szabott jogkör pedig megteremti a mindenkori politikai kívánalmakhoz és gazdasági érdekekhez rugalmasan alkalmazkodó, a verseny szabadságának valódi növelését csak egyes esetekben segítő versenypolitika kényelmes közegét.

³² Mint korábban láttuk, a dél-afrikai versenypolitikának egyebek között hozzá kell járulnia a BEE- program, a foglalkoztatás fenntartása, a kis- és középvállalatok fejlesztése, illetve az export-versenyképesség növelése célkitűzéséhez. Ez nem egyedi eset a felzárkózó fejlődő országokban, Dél-Koreában például ugyancsak számos speciális szabállyal próbálták összhangba hozni a versenypolitika bevezetésének követelményét az ambiciózus fejlesztési elképzelésekkel (Lee [1998]).

Az összehasonlítás tanulságai

A dél-afrikai versenypolitikai reform összehasonlító vizsgálata felhívja a figyelmet a világgazdasági felzárkózás és a piacgazdasági átalakulás egyik aránylag elhanyagolt összefüggésére, amely nem kapott elegendő figyelmet az európai tranzíció szakirodalmában sem. Ez az összefüggés a világgazdasági nyitás jellege és a versenypolitika fejlődése között áll fenn, és azt mutatja, hogy a versenyszabályozás szélesebb hatókörű gazdaságpolitikai eszköz is lehet ott, ahol nem kell formálisan igazodnia tágabb gazdasági térségek piacsabályozási követelményrendszeréhez.

Az európai átalakuló országok versenypolitikai reformja néhány év alatt az integrációs követelményeknek pontosan megfelelő pályára került, és – elsősorban gazdasági nyitottságuk magas foka miatt – valóban ez szolgálta világgazdasági felzárkózásuk felgyorsítását. Az áttekintett fejlődő országok helyzete azonban más, mert ott a csekélyebb gazdasági nyitottság és a fejlett világ integrációs szervezeteitől való távolság lehetővé, az átalakulás számos különleges feladata pedig szükségessé tette, hogy autonóm versenypolitikát valósítsanak meg.

A harmadik világbeli példák arra utalnak, hogy a fejlődő országok egyre nagyobb részében van igény modern és hatékony versenypolitikára, de a „főárami” recepteket többnyire csak óvatosan követik. A versenypolitikát kevésbé tekintik a gazdasági szabályozás különálló (sőt tulajdonképpen elszigetelt) alrendszerének úgy, ahogy ez megszokott az Európai Unióban és a versenyszabályozás nemzeti szintjén a legtöbb európai országban. A dél-afrikai eset Európában szokatlan módon mutatja meg, hogy a társadalmi és a gazdasági strukturális kiigazításban is jelentős szerepe lehet a versenypolitikának, mégpedig úgy, hogy szakmai alapjai ettől nem sérülnek, csak éppen a „főárami” megoldásoktól olykor jelentős távolságra vannak.

A fejlődő és az európai átalakuló országok versenypolitikájának fejlődése ugyanakkor konvergenciát mutat, bár a „főárami” modellekhez sokkal gyorsabban közelednek Európában. Több fejlődő országban figyelhető meg, hogy eltérnek az antitröszt szokásos hármas tagolásától, viszont a versenypolitikában nagyobb hangsúlyt adnak a gazdaság szereplői közötti pozitív diszkriminációnak és a közvetett fogyasztóvédelemnek. Szinte sehhol sincs nyoma a K+F és az innováció versenypolitikai támogatásának (ami az EU-ban a csoportmentességi rendszer feladata), és az is a „főáramtól” elütő sajátosság, hogy a ver-

senypolitika nem mindig válik külön a technikai jellegű szektorális szabályozástól a hálózati iparágakban.

A nemzetközi összehasonlítás talán legfontosabb összefoglaló tanulsága, hogy korszerű versenypolitika alkalmazására már nem csupán a fejlett piacgazdaságok törekcsenek, hanem egyre inkább a sikeres világgazdasági felzárkózás egyik általános eszközévé válik. Tömeges elterjedése azonban megnöveli a szabályozási megoldások sokszínűségét, ez pedig mindinkább illúzióvá teszi a globális versenypolitikai szabályozás kialakításáról újra meg újra felröppenő elképzeléseket.

Hivatkozások

AARDT, C. J. VAN – SCHACHT, A. [2003]: Demographic and Statistical Overview 1994–2004. Bureau of Market Research, Research Report for the Department of Social Development. University of South Africa, Pretoria, március.

ALBAGLI, C. (szerk.) [1997]: Conjoncture 97. Le nouveau bilan économique, politique et social du monde. Bréal Éditions – CEDIMES – Les Echos. Rosny, Franciaország.

ALTMAN, M. – MAYER, M. [2003]: Overview of Industrial Policy. 3. fejezet, Human Resources Development Review, Human Sciences Research Council Cape Town, HSRC Press. 64–85. o. <http://hrdreview.hsrc.ac.za>.

BORK, R. H. [1993]: The Antitrust Paradox. Revised and updated edition of the 1978 version. The Free Press, New York.

BRANDSMA, A. – THUMM, N. – THÜBKE, A. [2002]: Economic Transformation. European Commission Directorate General JRC. Joint Research Centre Institute for Prospective Technological Studies (IPTS): Enlargement Futures Series 01/2. Final Report, június.

CHABANE, N. – MACHAKA, J. – MOLABA, N. – ROBERTS, S. – TAKA, M. [2003]: 10 Year Review: Industrial Structure and Competition Policy. Corporate Strategy and Industrial Development Research Project, School of Economic and Business Sciences, University of Witwatersrand, június.

COMPETITION COMMISSION [2004]: Corporate Leniency Policy. Competition Commission South Africa, Pretoria, 15.

COMPETITION COMMISSION [2003a]: Annual Report 2003. Competition Commission South Africa, Pretoria, 75.

COMPETITION COMMISSION [2003b]: Annual Review 2003. Competition Commission South Africa, Pretoria, 52.

CSABA LÁSZLÓ [2005]: The New Political Economy of Emerging Europe. Akadémiai Kiadó, Budapest.

CUTS [2002]: Competition Policy & Law in South Africa – a Key Component in New Economic Governance. Institute for Global Dialogue, Braamfontein – CUTS Centre for Competition, Investment and Economic Regulation, Jaipur, India.

CUTS [2003]: Pulling Up Our Socks. A Study of Competition Regimes of Seven Developing Countries of Africa and Asia under the 7-Up Project. CUTS Centre for Competition, Investment and Economic Regulation, Jaipur, India.

FINE, B. – RUSTOMJEE, Z. [1996]: The Political Economy of South Africa – from Minerals-Energy Complex to Industrialisation. Hurst, London.

FINGLETON, J. – FOX, E. – NEVEN, D. – SEABRIGHT, P. [1996]: Competition Policy and the Transformation of Central Europe. Centre for Economic Policy Research, London. 253 old.

GAL, M. [2004]: The Ecology of Antitrust: Preconditions for Competition Law Enforcement in Developing Countries. Megjelent: Competition, Competitiveness and Development: Lessons from Developing Countries. UNCTAD, New York–Genf, 21–52. old.

GARRETT, E. [1998]: Global markets and national policies: collision course or virtuous circle? International Organisation, őszi szám.

GEROSKI, P. – GRIFFITH, R. [2004]: Identifying antitrust markets. Megjelent: Neumann, M. – Weigand, J. (szerk.): The International Handbook of Competition. Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK. 290–305. old.

HARTZENBERG, T. [2004]: Competition Policy and Enterprise Development: Experience from South Africa. Megjelent: Competition, Competitiveness and Development: Lessons from Developing Countries. UNCTAD, New York–Genf, 207–226. old.

HÖLSCHER, J. – STEPHAN, J. [2004]: Competition Policy in Central Eastern Europe in the Light of EU Accession. Journal of Common Market Studies, Vol. 42. No. 2. június.

JACQUEMIN, A. [1994]: Comments. Megjelent: Scherer, F. M. (szerk.): Competition Policies for an Integrated World Economy. The Brookings Institution, Washington, D. C. 99–110. old.

JOOSTE, S. – SHISANA, O. – SIMBAYI, L. [2003]: The state of Proposed Indicators to Monitor the Impact and Other Aspects of HIV/AIDS. Human Sciences Research Council, Department of Social Development.

KIRCHNER, C. [2004]: Competition policy vs. regulation: administration vs. judiciary. Megjelent: Neumann, M. – Weigand, J. (szerk.): The International Handbook of Competition. Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK. 306–320. old.

KLAUE, S. [2005]: 30 Jahre Monopolkommission – Eine Feier zum Nachdenken. *Wirtschaft und Wettbewerb*, 55. évf. február.

KRAVTSENIOUK, T. [2002]: Merger Regulation in Central and Eastern Europe: Evidence from Hungary, Romania and Slovenia. *Acta Oeconomica*, 52. évf. 3. sz.

LEE, C. [2002]: The Institutional and Policy Framework for Regulation and Competition in Malaysia. Faculty of Economics and Administration, University of Malaya, augusztus.

LEE, C. [2003]: Implementing Competition Policy in Malaysia. Trends in Southeast Asia Series, 14. Institute in Southeast Asian Studies, Szingapúr.

LEE, C. [2004]: Competition Policy in Malaysia. Centre on Regulation and Competition Working Paper Series 68. University of Malaya, június.

LEE, Kyu Uck [1998]: Competition Policy, Deregulation & Economic Development. The Korean Experience. Korea Institute for Industrial Economics and Trade. Szöul.

LIPIMILE, G. K. [2004]: Competition Policy as a Stimulus for Enterprise Development: Lessons from Developing Countries. Megjelent: Competition, Competitiveness and Development.

UNCTAD, New York–Genf, 171–206. old.

LLOYD, P. J. [1998]: Globalisation and Competition Policies. *Weltwirtschaftliches Archiv*, 134. évf. 2. sz. 161–185. old.

MERGER REVIEW... [2002]: Merger Review: An overview of the analytical framework utilised in South Africa. Kézirat, Competition Commission, Pretoria.

MODŹELEWSKA, E. [1997]: Appropriate rules of competition during transformation: the case of Poland. Megjelent: Fritsch-Hansen

(szerk.): Rules of Competition and East-West Integration. Kluwer Academic Publishers, Boston-Dordrecht-London, 95–106. old.

MÖSCHEL, W. [2005]: Perspektiven einer internationalen Wettbewerbsordnung. Wirtschaft und Wettbewerb, 55. május.

MOTTA, M. [2004]: Competition Policy. Theory and Practice. Cambridge University Press. NEVEN, D. – NUTTALL, J. – SEABRIGHT, P. [1993]: Merger in Daylight. CEPR, London.

NEVEN, D. – PAPANDOPOULOS, P. – SEABRIGHT, D. [1998]: Trawling for Minnows. European Competition Policy and Agreements Between Firms. CEPR, London.

OECD [2003]: Competition Law and Policy in South Africa, an OECD Peer Review, május. OECD [2004]: Policy Brief: Competition Law and Policy in Mexico. OECD, 2004. június, www.oecd.org/publication/Pol_brief

PAKENHAM, TH. [1979]: The Boer War. George Weidenfeld and Nicholson, London.

PANGESTU, M. – ASWICAHYONO, H. – ANAS, T. – ARDYANTO, D. [2002]: The Evolution of Competition Policy in Indonesia. Review of Industrial Organization, 21. 205–224. old.

ROWLEY, C. – RATHBONE, A. [2004]: Political economy of antitrust. Megjelent: Neumann, M. – Weigand, J. (szerk.): The International Handbook of Competition. Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK. 173–209. old.

SCHERER, F. M. [1994]: Competition Policies for an Integrated World Economy. The Brookings Institution, Washington, D.C.

SLAY, B. [1996]: Post-Communist Competition Policy: Conclusions and Suggestions. Megjelent: Slay, B. (szerk.): Demonopolization and Competition Policy in Post-Communist Economies. Westview Press, Boulder, CO. 8. fejezet, 229–238. old.

TÖRÖK ÁDÁM (szerk.) [2003]: Is Merger Control Too Lax in Transition Countries? PHARE-ACE Research Report, P97-8020R. Kézirat, Budapest.

TÖRÖK ÁDÁM [1996]: Competition Policy and Demonopolization in Hungary After 1990. Megjelent: Slay, B. (szerk.): Demonopolization and Competition Policy in Post-Communist Economies. Westview Press, Boulder, CO. 2. fejezet, 24–56. old.

TÖRÖK ÁDÁM [1997]: Competition policy and market restructuring in the Hungarian transition. Megjelent: Fritsch-Hansen

(szerk.): Rules of Competition and East-West Integration. Kluwer Academic Publishers, Boston–Dordrecht–London, 125–147. old.

TÖRÖK ÁDÁM [1999]: Verseny a versenyképességért? Mikro-szféra-kezelési politikák az Európai Unióban és Magyarországon. Miniszterelnöki Hivatal, Budapest.

TÖRÖK ÁDÁM [2001]: Piacgazdasági érettség többféleképpen? Néhány alapfogalom értelmezése és alkalmazása a világgazdaság három nagy régiójában. Közgazdasági Szemle, 9. sz. 707–725. old.

TÖRÖK ÁDÁM [2004]: EU Accession and the Evolution and Design of Competition Policy: The Case of Hungary. Megjelent: Landesmann, M. A. – Rosati, D. K. (szerk.): Shaping the New Europe. Economic Policy Challenges of European Union Enlargement. Palgrave Macmillan, Houndmills, Basingstoke–New York, NY. 117–145. old.

UNCTAD [1997]: World Investment Report 1997. Transnational Corporations, Market Structure and Competition Policy. United Nations, Genf–New York.

UNCTAD [2004]: Competition, Competitiveness and Development: Lessons from Developing Countries, Advance Copy, United Nations, Genf–New York.

VOSZKA ÉVA [2003]: Versenyteremtés – alkuval. Demonopolizáció és állami támogatás az átalakulás idején. Akadémiai Kiadó, Budapest.

VRANCEANU, R. [2005]: Financial Architecture and Manager Dishonesty: Lessons from US Corporate Scandals. Acta Oeconomica, Vol. 55. No. 1. 1–22. old.

VUYO, J. [2003]: From the Starting Bloc: A Decade of Black Economic Empowerment, the Progress of Economic Empowerment from 1992 to 2002, Empowerdex (Pty) Ltd, Sunninghill.

YERGIN, D. – STANISLAW, J. [2002]: The Commanding Heights. The Battle for the World Economy. Touchstone Books. Simon&Schuster, New York–London–Szingapúr.

MEGJELENT

AHU MATT Könyvek / Hagyományos Kultúrák a Modern Afrikában

sorozat új kötetei

FÜSSI NAGY Géza

Etnokulturális folyamatok Kelet-Afrikában. Összegyűjtött tanulmányok (posztumusz), szerk./ed. by BIERNACZKY Szilárd, 2017, 426 pp. (3) (csak online változatban)

B. WALLNER Erika szerk.

Afrikakutatás Magyarországon – első kötet (A 70 éves Biernaczky Szilárd Afrika Barátság Könyve), 2017, 640 old. (4) (nyomtatott és online változatban is)

BÚR Gábor

Afrika-történeti tanulmányok, 2011/2017, 349 old. (5) (nyomtatott és online változatban is)

KUN Tibor

Hazatérés a szülőföldre. Frankofón afrikai irodalmi tanulmányok és antológia, 2012/2017, 574 old. (8), (nyomtatott és online változatban is)

MARAN, René

Batuala. Igaz néger regény, ford./transl. by KUN Tibor, elő- és utószó KUN Tibor és/and BIERNACZKY Szilárd, 2013/2017, 216 pp. (15) (nyomtatott és online változatban is)

SENGHOR, Léopold Sédar

Amiben hiszek (Ce que je crois), ford.(Hung. transl. by KUN Tibor, elő- és utószó KUN Tibor és/and BIERNACZKY Szilárd, 2015/2017, 268 pp. (16) (nyomtatott és online változatban is)

PÉNZES Tímea

Ghána ölelésében (több mint úti beszámoló), 2017, 208 pp. (17) (csak online változatban)

BIERNACZKY Szilárd és B. WALLNER Erika szerk.

Magyar Afrika Tudástár. Egy elektronikus könyvtár születése, 2017, 352 pp. (18) (nyomtatott és online változatban is)

FERWAGNER, Péter Ákos

Történelem a Magreb országaiban. Összegyűjtött tanulmányok, 2017, 447 pp. (19) (csak online változatban)

BIERNACZKY Szilárd

Afrika Magyarországon – Magyarok Afrikáról. Tudománytörténeti vázlatok – 1. kötet, 2017, 529 pp. (20) (csak online változatban)

MUNDUS NOVUS KÖNYVEK Kft.

levelezés: 2010 Érd, Földmunkás utca 6.

email: info@munduspress.hu

A nyomtatott kiadványok a Kiadó email címén rendelhető meg

E-KÖNYV KATALÓGUS

(elektronikus könyveinket az **eKÖNYV Magyarország Kft.** forgalmazza, lásd alább)

A Mundus Magyar Egyetemi Kiadó 2010-ben megszűnt. Az újonnan megalakult Mundus Novus Könyvek Kft. új tevékenységbe fogott. A MMEK szerzői közül azonban többen hozzájárultak, hogy egykori kiadványaikat elektronikus könyv formájában újra közzé tegyék. Az új kiadó könyvlistájában ezért részben új művek, részben az 1994 és 2010 között papíron megjelentetett művek elektronikus újrakiadásai vegyesen szerepelnek.

Kérjük, katalógusunkat továbbítsa egyeteme vagy intézménye könyvtárának!

HOGYAN RENDELHETŐK MEG E-BOOK KIADVÁNYAINK?

KAPCSOLAT

eKönyv Magyarország Kft.

1086 Budapest, Dankó utca 4–8.

Telefon +36-1/323-3980

e-mail: ugyfelszolgalat@ekonyv.hu

www: <http://www.ekonyv.hu>

Hogyan vásároljunk e-könyveket a Kft. honlapján?

--- 1. Regisztráció

Mielőtt vásárolna az ekonyv.hu webáruházban, regisztrálnia kell.

--- 2. Vásárlás

Válassza ki a megvásárolni kívánt e-könyvet, majd tegye a kosárba. Ezután a kosarat megnyitva lehet kifizetni, majd letölteni és azonnal olvasni az e-könyvet. A vásárlás elve és folyamata ugyanaz, mint más webáruházakban.

Az alábbi módokon lehet fizetni:

Fizetés esetén a könyvek azonnal letölthetőek és olvashatóak. Az e-könyvek vásárlása és letöltése nagyon egyszerű folyamat, alig másfél percet vesz igénybe.

KIADVÁNYOK

PUBLICATIONS

KÖNYVEK IDEGEN NYELVEKEN

BOOKS IN FOREIGN LANGUAGES

ERDÉLYI István

Archaeological Expeditions in Mongolia, 2017, 278 old. 4800.- Ft (papíron: 2000, 261 old., 6800.- Ft)

SZALAY Károly

Der Statthalter des Satans (regény), 2015, 290 old., ára: 4800.- Ft (papíron: 1999, 290 old., ára: 4900.- Ft)

SZENTES Tamás

Comparative Theories and Methods of International and Development Economics (A Historical and Critical Survey) (World Economics 1), 2016, 462 old., ára: 5900.- Ft (csak e-könyv, papíralapú kiadás: Akadémiai Kiadó, 2003)

SZENTES Tamás

The Political Economy of Development, Globalization and System Transformation (World Economics 2), 2016, 439 old., ára: 5900.- Ft (csak e-könyv, papíralapú kiadás: Akadémiai Kiadó, 2003)

VOIGT Vilmos

Suggestions. Towards a Theory of Folklore (tanulmányok), 2017, 432 old., ára: 4800.- Ft (papíron: 1999, 409 old., ára: 6800.- Ft)

KÖNYVEK MAGYAR NYELVEN

BOOKS IN HUNGARIAN

Afrika –kiadványok / Africa-publications

BIERNACZKY János

Frobenius-kommentárok. Megjegyzések Leo Frobenius 1933-ban megjelent Kulturgeschichte Afrikas című műve magyar fordításához, 2002, 188

old. (Hagyományos Kultúrák a Modern Afrikában – 1) (csak nyomtatva),
ára: **elfogyott**

GUMAN István

Dogon mitológia és csillagászat, 2006, 200 old. (Hagyományos Kultúrák a Modern Afrikában – 2) (csak nyomtatva), ára: **elfogyott**

FÜSSI NAGY Géza

Etnokulturális folyamatok Kelet-Afrikában. Összegyűjtött tanulmányok, szerk. BIERNACZKY Szilárd, 2017, 434 old. (Hagyományos Kultúrák a Modern Afrikában – 3) (csak e-könyv) ára:- Ft.

B. WALLNER Erika szerk.

Afrikakutatás Magyarországon – első kötet. A 70 éves Biernaczky Szilárd Afrika Barátság Könyve, 2017, 621 old. (– 4), ára (ekönyv): 3400.- Ft., nyomtatott kiadvány: 4600.- Ft.

BÚR Gábor

Afrika-történeti tanulmányok, 2017, 349 old. (Hagyományos Kultúrák a Modern Afrikában – 5), ára: (e-könyv): 2500.- Ft (nyomtatott: 2011, 349 old. ára: 3600.- Ft)

KUN Tibor

Hazatérés a szülőföldre. Frankofón afrikai irodalmi tanulmányok és antológia, 2017, 574 old. (Hagyományos Kultúrák a Modern Afrikában – 8), ára: (e-könyv) 2800.- Ft (nyomtatott: 2012, 574 old., ára: 3900.- Ft)

MARAN, René

Batuala. Igaz néger regény, ford. KUN Tibor, elő- és utószó: KUN Tibor és BIERNACZKY Szilárd, javított és bővített, 2017, 208 old., (Hagyományos Kultúrák a Modern Afrikában 15) ára (e-könyv): 2200,- (nyomtatott: 2013, 161 old., ára: 3200.- Ft.)

SENGHOR, Léopold Sédar

Amiben hiszek (Ce que je crois), ford. KUN Tibor, elő- és utószó: KUN Tibor és BIERNACZKY Szilárd, javított és bővített, 2017, 246 old. (Hagyományos Kultúrák a Modern Afrikában – 16), ára (e-könyv): 2900.- (nyomtatott: 2013, 188 old., ára: 3900.- Ft)

PÉNZES Tímea – KÁDÁR István

Ghána ölelésében (több mint úti beszámoló), 2017, 208 old. (Hagyományos Kultúrák a Modern Afrikában – 17) (csak e-könyv), ára: 2900.- Ft

BIERNACZKY Szilárd – B. WALLNER Erika szerk.

Magyar Afrika Tudástár. Egy elektronikus könyvtár születése, 2017, 337 old. (– 18), ára (e-könyv): 2600.-Ft. nyomtatott kiadvány: 3800.- Ft.

FERWAGNER Péter Ákos

Történelem a Magreb országában. Összegyűjtött tanulmányok, 2017, 447 pp. (– 19) (csak e-könyv), ára: 3440.- Ft.

BIERNACZKY Szilárd

Afrika Magyarországon – Magyarok Afrikáról. Tudománytörténeti vázlatok – 1. kötet, 2017, (20) ára (csak e-könyv): 3680.- Ft.

Ethnologia (folyóirat), 2016/1–4. szám, elektronikus kiadás, 650 old., ára: 2900.- Ft, nyomtatott kiadvány: 3900.- Ft.

Más kiadványok / Other publications

BOZÓKI András – SÜKÖSD Miklós szerk.

Az anarchizmus klasszikusai, 2015, 531 old., ára: 3800.- Ft (papíron: 2009, 531 old. ára: 4900.- Ft)

ERDÉLYI István

A Magyar Honfoglalás és előzményei, 2015, 185 old., ára: 2000.- Ft (papíron: 2002, 185 old., 2400.- Ft)

ERDÉLYI István

Scythia Hungarica. A honfoglalás előtti magyarság régészeti emlékei, 2015, 273 old., ára: 3800.- Ft (papíron: 2008, 273 old., 4900.- Ft)

FÁBIÁN László

Gyanánt. Regény Könyves Kálmánról, 2015, 267 old., ára: 2540.- Ft (papíron: 2006, 267 old., ára: 3900.- Ft)

FÁBIÁN László

Hazatérő lovam körmén virágos rét illatát hozza, avagy furcsa görcs a torokban, 2015, 113 old., ára: 1778.- Ft (papíron: 2006, ára: 2900.- Ft)

FÁBIÁN László

Tiszteld fiad, hogy hosszú életű legyen a földön (Apasági kereset), 2015, 377 old., ára: 3048.- Ft (csak e-book)

FÉJA Géza

Kossuth Lajos, 2017, 248 old., ára: 2400.- Ft (papíron: 2002, 247 old., 3400.- Ft)

FÉJA Géza

Lelkek párbeszéde, 2017, 326 old., ára: 2800.- Ft (papíron: 2002, 326 old., 3600.- Ft)

FÉJA Géza

Márciusi front, 2017, 226 old., ára: 2400.- Ft (papíron: 2003, 226 old., 2900.- Ft)

FÉJA Géza

Visegrádi esték, 2017, 280 old., ára: 2500.- Ft (papíron: 2003, 279 old., 3400.- Ft)

FÉJA Géza

Viharsarok, 2017, 398 old., ára: 2900.- Ft (papíron: 2004, 397 old., 2900.- Ft)

FÉJA Géza

Móric Zsigmond, 2017, 216 old., ára: 2400.- Ft (papíron: 2005, 218 old., 2900.- Ft)

GAZDAG László

Magyarország úttévesztése. (A rendszerváltás közgazdaságtana), 2015, 247 old., ára: 2000.- Ft (papíron: 2009, 247 old., ára: 3600.- Ft)

JÁVOR Béla

Karácsonyi levelek, bővített, 2014, 280 old., ára: 2500.- Ft (papíron: 2013, 280 old., ára: 3600.- Ft)

JÁVOR Béla

Gyomorkeserű (válogatott írások és példabeszédek), 2017, 266 old., 2200.- Ft (papíron: 2006, 263 old., 2800.- Ft)

JÁVOR Béla

Újratemetés. Nagy Imre és Kádár János (dráma), 2017, 70 old., 1800.- Ft (papíron: 2006, 68 old., 2300.- Ft)

MAGYAR Miklós

Örkény István és a francia abszurd dráma, 2015, 208 old., ára: 2159.- Ft (papíron: 2013, 208 old., ára: 2600.- Ft)

MISUR György

Szarvasról Rómába. Diplomáciai küldetésben, 2015, 344 old., ára: 2500.- Ft (papíron: 2010, 344 old., ára: 3600.- Ft)

NYAKAS Szilárd

Magyar szöveg (publicisztikák), 2015, 272 old., ára: 1700.- Ft (papíron: 2008, 272 old., 2600.- Ft)

PERLASCA, Giorgio

A „szélhámos” Egy olasz embermentő a vészorszak idején (emlékiratok), szerk.: Bangó Jenő és Biernaczky Szilárd, 2017, 304 old., 2600.- Ft (papíron: 2012, 302 old., 3800.- Ft)

SOKCSEVITS Dénes

Horvátország a 7. századtól napjainkig, 2015, 846 old., ára: 5000.- Ft (papíron: 2011, 846 old., ára: 6900.- Ft)

SZALAY Károly

Szerelem és halál Pompejiben (regényes kortörténet), 2014, 212 old., ára: 1800.- Ft (papíron: 1998, 212 old., ára: 2900.- Ft)

SZALAY Károly

Szerelmes éveink (regény), 2015, 211 old., ára: 2200.- Ft (papíron: 2002, 212 old., ára: 3400.- Ft)

SZALAY Károly

Karikatúra és groteszk a magyar középkorban, 2015, 236 old., ára: 2200.- Ft (papíron: 2003, 236 old., ára: 3400.- Ft)

SZALAY Károly

Párhuzamos viszonyok (regény), 2015, 322 old., ára: 2200.- Ft (papíron: 2003, 322 old., ára: 3400.- Ft)

SZALAY Károly

Bikakolostor (regény), 2015, 336 old. ára: 2200.- Ft (papíron: 2004, 336 old., ára: 3400.- Ft)

SZALAY Károly

A geg nyomában – 1. kötet, 2015, 313 old., ára: 2600.- Ft (papíron: 2006, 313 old., ára: 3600.- Ft)

VOIGT Vilmos

Negyvenöt év a szerelem kertjében. Összegyűjtött tanulmányok, 2014, 264 old., ára: 4130.- Ft (csak e-könyv)

WENNER Éva

Italo Svevo az Osztrák–Magyar Monarchia szellemi életében, 2017, 206 old. ára: 2600.- Ft (papíron: 2009, 201 old. ára: 3600.- Ft)

TERVEK / PLANS

Hagyományos Kultúrák a Modern Afrikában = MKMA

AFRIKA –KIADVÁNYOK / AFRICA-PUBLICATIONS***Előkészületben / In preparation***

GÁBRIS Gyula

Afrika természetföldrajza (válogatott tanulmányok) (HKMA – 21)

SZILASI Ildikó

Torday Emil nyomában Kongóban, összegyűjtött tanulmányok (HKMA – 22)

BALÁZS Judit

Vendégprofesszorként Kairóban (több mint emlékirat) (HKMA – 23)

BÚR Gábor

Afrika-történeti tanulmányok, 2. kötet (HKMA – 24)

Megjelenik a későbbiekben / Appears later

VOIGT Vilmos

Today's African Folklore – as seen from Hungary (collected studies) (HKMA – 7)

BIERNACZKY Szilárd – BÚR Gábor szerk.

Afrikakutatás Magyarországon – második kötet (HKMA – 9)

VANSINA, Jan

A szájhagyomány. Egy történelmi módszerről, ford. Biernaczky János,
(HKMA – 10)

KRIZSÁN László

Kalocsa szerepe a magyar Afrika-kutatás történetében (Magyar László,
Czimmermann István, Menyhárt László) (HKMA – 11)

FROBENIUS, Leo

Az afrikai kultúra története. ford. Biernaczky János) (HKMA – 12)

SÁRKÁNY Mihály szerk.

Africana Hungarica, 3. évf., 1–2. szám, szerk. Sárkány Mihály (HKMA –
13)

SÁRKÁNY Mihály

A kikujuk földjén. Összegyűjtött afrikanisztikai tanulmányok (HKMA – 14)

BIERNACZKY Szilárd

Az afrikai népek szájhagyományai. Adalékok az Európán kívüli kultúrák
szóművészetének vizsgálatához (válogatott tanulmányok) (HKMA – 18)

BIERNACZKY János

Leo Frobenius és a mai Afrikakutatás. Összegyűjtött írások (HKMA – 25)

PARK, Mungo

Park utazása Afrika belső tartományaiban (az 1816-os magyar nyelvű ki-
adás szerkesztett új közreadása, szerk./ed. by BIERNACZKY Szilárd)
(HKMA – 26)

JANKÓ János

Afrikai tanulmányok (HKMA – 27)

ECSEDY Csaba

Gyűjtőúton Dél-Szudánban. Összegyűjtött tanulmányok (HKMA – 28)

BIEBUYCK, Daniel P. – BIEBUYCK, Brunhilde

“We Tost Those Whom We Marry” – An Analysis of Thirty-six Nyanga Tales, bevezette és szerk. BIERNACZKY Szilárd, 1987, Budapest, African Research Program, Eötvös University, 115 pp. (HKMA – 29)

ALMÁSY László

Recentes explorations dans le Desert Libyque (1932–1935), 1936, Le Caire, 98 pp. (HKMA – 30)

BESENYŐ János

Magyar békefenntartók és Afrika megismerése (válogatott tanulmányok) (HKMA –?)

HUNFALVY János

Összegyűjtött afrikaisztikai írások (HKMA – ?)

AZ ALÁBBI MŰVEK MÁR OLVASHATÓK AZ INTERNETEN / The following books can be read on the internet

(**ingyenesen letölthető kiadványok/free downloadable publications, lásd/see: részben/in part: Magyar Afrika Társaság Szakmai Könyvtára --- Magyar Afrika Tudástár, <http://afrikatudastar.hu>, vagy www.afrika.hu**)

Más kiadványok / Other publications

ANKERL Géza

Anyanyelv, írás és civilizációk. Vendégségben a Földön, 2004
KAPRONCZAY Károly
Magyar orvoséletrajzi lexikon, 2004

Afrika –kiadványok / Africa-publications

CAMÕES, Luís de

A lusiadák (portugál nemzeti eposz), Ford. Hárs Ernő, bev. Rákóczi István, 1997

BIERNACZKY János

Frobenius-kommentárok. Megjegyzések Leo Frobenius 1933-ban megjelent *Kulturgeschichte Afrikas* című műve magyar fordításához, 2002

GUMAN István

Dogon mitológia és csillagászat, 2006

RÁKÓCZI István

Tengerek tengelye. Ibér terjeszkedés az Atlantikumban a 15–16. században, 2006

SZENTES Tamás

Elmaradottság és fejlesztés (papíron: 1972, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 486 old.)